

**A DECENTRALIZÁCIÓ, A
KONFLIKTUSKEZELÉS ÉS A
HOSSZÚTÁVÚ
TERMÉSZETVÉDELMI CÉLOK
KAPCSOLATA**

A norvég természetvédelmi igazgatótanácsok példája

LINHÁRT ENIKŐ

STUDENT PAPER

ELTE POL-IR WORKING PAPER SERIES

2020/10

ELTE POL-IR WORKING PAPER SERIES

Az ELTE TÁTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok

Intézetének időszaki kiadványa

Felelős kiadó: Majtényi Balázs

Felelős szerkesztő: Kopper Ákos

A szerkesztőbizottság tagjai: Nagy Alíz, Schweitzer András,

Soltész Béla, Szálkai Kinga

Kiadó: ELTE TÁTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete

Székhely: 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/A.

Honlap: <http://polir.elte.hu>

E-mail: eutud@tatk.elte.hu

© Linhárt Enikő, 2020

ISSN 2677-1357

A DECENTRALIZÁCIÓ, A KONFLIKTUSKEZELÉS ÉS A HOSSZÚTÁVÚ TERMÉSZETVÉDELMI CÉLOK KAPCSOLATA

A norvég természetvédelmi igazgatótanácsok
példája

LINHÁRT ENIKŐ¹

Absztrakt

A természetvédelmi intézkedések és döntéshozatal decentralizációja az 1990-es években kezdett egyre népszerűbbé válni. A decentralizáció azt jelenti, hogy a döntéshozatal bizonyos mértékig elmozdul a központi kormányzatnál alsóbb szintű kormányzati vagy független szereplők felé, miközben a döntéshozatallal járó felelősség is átruházásra kerül. A természetvédelem területén sok konfliktus jelenik meg a különböző érdekek és hozzáállások, valamint a természeti erőforrások használata és védelme mentén. A decentralizáció ezen konfliktusok egyik kezelési módja lehet. A szakdolgozatban ezeket a jelenségeket vizsgálom.

A szakdolgozat célja a decentralizált irányítás szerepének meghatározása a konfliktuscsökkentés és a hosszútávú természetvédelmi célok elérésének szempontjából. A dolgozat fő kérdése az, hogy a decentralizált döntéshozatal

¹ Linhárt Enikő az ELTE TÁTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézetének 2020-ban végzett nemzetközi tanulmányok szakos hallgatója, munkáját Nagy Alíz témavezetésével végezte. A dolgozat az évfolyam legjobbjai között szerepelt. Linhárt Enikő jelenleg a Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetének gyakornoka, illetve a Közép-Európai Egyetem (CEU) könyvtárának munkatársa. A kézirat lezárása: 2020. május.

segítségével csökkenthetőek-e a természetvédelem területén megjelenő konfliktusok, valamint annak vizsgálata, hogy ezek az intézkedések hogyan befolyásolják a hosszútávú természetvédelmi célok elérését.

A dolgozat Norvégia esettanulmányán keresztül vizsgálja a kérdést. Norvégia esete azért releváns, mert az országra jellemzőek a természetvédelem területén a konfliktusok, és az érdekelt szereplők sokasága is megfigyelhető. Ezen konfliktusok kezelésének érdekében hozták létre 2010-ben a decentralizált igazgatótanácsokat. Mindezek alapján Norvégia példája lehetőséget biztosít a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a természetvédelem dimenzióinak vizsgálatára.

A szakdolgozat olyan kutatásokat használ fel, amelyek a norvég igazgatótanácsok tagjainak és a természetvédelemben érdekelt feleknek álláspontjait, véleményeit, attitűdjeit felmérések, interjúk és kérdőívek segítségével vizsgálják. Ezekre, valamint a konfliktusok együttműködés általi csökkentésének irodalmára támaszkodva vizsgálom a tanácsok működését, a konfliktuskezelést. Emellett a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelmi célok témáját egy új megközelítésben közös keretbe illeszttem. Ehhez a három terület szakirodalmára és az előbb említett kutatások eredményeire együttesen támaszkodom.

Ezek alapján a dolgozat egyik fő megállapítása az, hogy Norvégia esetében a decentralizáció által megvalósul a konfliktuskezelés, a kétirányú elszámoltathatóság, az érdekek egyenlő képviselése, a kölcsönös bizalom által.

A szakdolgozat rávilágít arra az összefüggésre is, amely a konfliktuskezelés decentralizált modellje és a hosszútávú természetvédelmi célok között húzódik. A három terület együttes elemzése, a szakirodalmak és az esettanulmány összevetése által kimondható, hogy abban az esetben, ha a konfliktusok csökkentése az együttműködés növelésével és az érdekek kiegyensúlyozott képviselésével jár együtt, a hosszútávú természetvédelmi célok továbbra is elérhetőek maradnak. A szakdolgozatban a konkrét vizsgálatot Norvégia esetében végeztem, amely által kidolgozhatóvá vált ez az általános megközelítés

a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelem területén.

Kulcsszavak: decentralizáció, természetvédelem, Norvégia, konfliktuskezelés, hosszútávú természetvédelem, igazgatótanácsok

I. Bevezetés

A jelen szakdolgozat célja a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelmi célok vizsgálata annak érdekében, hogy a három fogalom közötti összefüggésekre rávilágítsak. A dolgozat fő kérdése az, hogy a decentralizált döntéshozatal segítségével feloldhatóak-e a természetvédelem területén megjelenő konfliktusok, valamint az, hogy ezek az intézkedések hogyan befolyásolják a hosszútávú természetvédelmi célok elérését.

A természetvédelem és a védett területek irányítása terén sok országban megjelent a hatáskör-átruházás elve, a decentralizált irányítás és döntéshozatal révén (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 203). A decentralizációt általában olyan intézkedésnek tekintik, amely elősegíti a helyi részvételt és a központosított döntéshozataltól való bizonyos fokú eltávolodást. A természetvédelem és a természetvédelmi területek kezelése azonban konfliktusokkal és ellentmondásokkal teli, a sok érdekelt fél és különböző érdekek megjelenése miatt. A decentralizált természetvédelem egyik fő kihívása e konfliktusok kezelése, csökkentése. Ezáltal a legnagyobb feladat a számos érdek, szereplő és nézet képviselője; a helyi érdekek, a természeti erőforrások felhasználása és a biodiverzitás megőrzésével kapcsolatos nemzeti kötelezettségek, természetvédelmi célok közötti egyensúly megtalálása (Kaltenborn, Hongslo, Gundersen és Andersen, 2015; Gormus, 2016).

A szakirodalom jelentős része azzal a feltevéssel dolgozik, hogy a decentralizáció során a konfliktusok csökkentése magával vonja azt, hogy a helyi felhasználói érdekek kerülnek előtérbe (Falleth és Hovik, 2009; Fauchald és Gulbrandsen, 2012). Ezáltal a természetvédelem céljai háttérbe kerülnek, a hosszútávú célok

megvalósítása sérülhet. Emellett a természetvédelem és a decentralizáció irodalmában egyik leggyakrabban megjelenő gondolat az, hogy a biológiai sokféleség fenntartásához a helyi hatóságokat fel kell hatalmazni a döntések meghozatalára és végrehajtására. Sokak szerint azonban a decentralizált hatóságok nem képesek olyan összetett irányítási funkciókat betölteni, amelyek a természetvédelemben szükségesek (Clairs, 2006, 12). A konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelmi célok irodalmában is megjelenik, hogy rendkívül fontos az érdekek egyenlő képviselője, sok tanulmány azonban külön foglalkozik a két területtel. A dolgozatban ezekkel ellentétben a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelmi célok témáját együttesen vizsgálom azáltal, hogy egyszerre támaszkodom mindhárom terület irodalmára, párhuzamot vonva a konfliktusok csökkentése és a természet védelme között.

A konfliktuskezelés és a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás decentralizációjának számos dimenziójának vizsgálatához a norvég természetvédelmi területek decentralizált reformjának esettanulmányát használom fel. Norvégia esete azért releváns, mert az országra jellemző az előbb említett konfliktusok és az érdekelt szereplők sokasága. Ezek a konfliktusok főleg a helyi közösségek, a központi kormányzat és a természeti erőforrások használatában vagy védelmében érdekelt csoportok között vannak jelen (Risvoll, Fedreheim és Galafassi, 2016, 1-2). A vitás kérdések általában elég jelentéktelennek tűnnek – például a járművek védett területeken történő használata, a nem őshonos fajok megjelenése vagy a túraútvonalak kijelölése –, mögöttük azonban mélyebb értelemben vett konfliktusok húzódnak a természet használata és védelme, a döntéshozókba vetett bizalom és az együttműködés terén (Lundberg, 2017, 16). Ezen konfliktusok kezelésének érdekében hozták létre 2010-ben a természetvédelem területén az igazgatótanácsokat (Fedreheim és Blanco, 2017, 756). A dolgozat célja a norvég igazgatótanácsok ezen funkciójának vizsgálata, valamint a hosszútávú természetvédelmi célok elérésére gyakorolt hatásuk feltárása.

A fő hipotézisem az, hogy a decentralizált irányítás és döntéshozatali mechanizmusok képesek a konfliktusok csökkentésére a természetvédelem

területén. Feltevésem szerint abban az esetben, ha megfelelően alakítják ki a decentralizált intézményrendszert, amely képes a konfliktuskezelés során az együttműködés létrehozására, a hosszútávú természetvédelmi célok továbbra is elérhetőek maradnak.

I.1. A dolgozat felépítése

A szakdolgozatban először is fontosnak tartom definiálni a legfontosabb, általam használt fogalmakat, melyek hozzájárulnak a dolgozat megértéséhez. Ezek a fogalmak a természeti erőforrások és azok felhasználási, kezelési lehetőségei és védelme, a konfliktuskezelés, valamint a decentralizáció. Elsőként a környezetvédelem és a természetvédelem közötti hasonlóságokat és különbségeket részletezem annak érdekében, hogy tisztázzam azt, hogy a szakdolgozat későbbi részeiben pontosan mit értek a természetvédelem alatt. Ezen fogalmak definiálásához a természettudományok területén íródott munkákat használok fel, majd a természeti erőforrások bemutatásával és ezek kezelésének, felhasználásának és védelmének részletezésével folytatom a dolgozatot. Ezután általánosan jellemzem a konfliktusokat, ezek közé tartoznak a természeti erőforrások kezelése és irányítása terén megjelenő konfliktusok is. Utána pedig a decentralizáció fogalmát mutatom be, melynek további részletezését és értelmezését szintén a környezettel és a természeti erőforrások kezelésével kapcsolatban teszem meg.

Az alapfogalmak definiálása után áttekintem a decentralizáció területén íródott tanulmányok legfontosabb állításait, bemutatom fő típusait és a különböző megközelítéseket, amelyekre alapozva a későbbiekben a decentralizált irányítást értékelni lehet. Ezek alapján megjelennek olyan feltételek, amelyek hozzájárulnak a sikeres decentralizációhoz. Különböző szakirodalmakat használok fel, amelyek közül egyesek a fő megközelítéseket, típusokat és általános jellemzőket szemléltetik, mások empirikus vizsgálatokon alapulnak. A természetvédelmi intézkedések során felmerülő konfliktusok kezelési lehetőségeinek bemutatásakor részletezem a konfliktus csökkentésének általános lehetőségeit annak érdekében, hogy megalkossak egy olyan elméleti keretet, amelyre később

támaszkodni fogok. Ehhez olyan munkákat használok fel, amelyek a konfliktuskezelés, a kooperáció és a közös érdekek megjelenése közötti pozitív korrelációt vizsgálják. Ezután bemutatom a decentralizáció, a természetvédelem és a konfliktuskezelés legfontosabb összekapcsolódási pontjait, amelyekre hivatkozva a későbbiekben általános konklúziókat lehet levonni.

A szakdolgozat ezután következő részeiben a konkrét esettanulmányra rátérve Norvégiára fókuszálok. Először megvizsgálom, hogy Norvégiában hogyan alakulnak azok az előfeltételek, amelyek alapot biztosítanak annak, hogy általánosan sikeres legyen a decentralizáció. Majd bemutatom azt is, hogy Norvégiában a természetvédelem területén milyen formában jelennek meg a különböző konfliktusok, amelyek a decentralizált reform létrehozásához vezettek. Mindezekkel célom az, hogy rámutassak arra, hogy Norvégia valóban megfelelő példa a kérdésem kutatására.

Ezután bemutatom a norvég természetvédelem legfontosabb dokumentumait annak érdekében, hogy jellemezsem az ország természetvédelmi elkötelezettségének mértékét. Ez a hosszútávú természetvédelmi célok elérésének vizsgálata során is releváns. Ezt követően norvég decentralizált igazgatótanácsok létrejöttét és felépítését jellemzem, a reformintézkedések működésének megértése érdekében.

Végül pedig megvizsgálom a norvég természetvédelmi igazgatótanácsok konfliktuskezelő képességét. Ehhez a korábban meghatározott elméleti keretre, valamint interjúkra és statisztikákra épülő kutatásokra együttesen támaszkodom. Ezek a kutatások olyan adatokat tartalmaznak, amelyek a konfliktusok csökkentésének elméleti keretével összekapcsolva lehetőséget biztosítanak arra, hogy a norvég igazgatótanácsok konfliktuskezelő szerepét vizsgáljam. A korábban felépített elméleti keret, a konfliktusok csökkentése és a természetvédelem közötti kapcsolat alapján a decentralizáció és a konfliktuskezelés sikerességének mértékéből, ennek következtében az együttműködést erősítő különböző mechanizmusok létrejöttéből következtetni lehet a hosszútávú természetvédelmi célok elérésének lehetőségeire is. Ezt

teszem meg a dolgozat legvégén, szintén azáltal, hogy az általános elméleti keretet kapcsolom össze a norvég esettanulmánnyal. Ezekkel szándékozom alátámasztani a hipotézisemet, miszerint a decentralizáció elősegítheti a konfliktuskezelést, miközben a természetvédelmi célok teljesítését sem akadályozza. A célom ezzel egy általános konklúzió megfogalmazása a decentralizáció a konfliktuskezelés és a természetvédelem témakörében.

II. Alapfogalmak

II.1. A környezetvédelem és a természetvédelem kapcsolata

A környezetvédelem és a természetvédelem is a környezeti problémák megoldását és a káros hatások minimalizálását igyekszik elérni. A környezetvédelem ugyan a legtágabb megfogalmazás szerint akár a természet védelmét is magába foglalhatja, általánosan azonban fő célja az „ipari, mezőgazdasági, bányászati tevékenységéből fakadó káros következmények kiküszöbölése és megelőzése” (Láng, 2002, 424, idézi Bihariné és Kanczler Gyuláné, 2019, 34). A természetvédelem fogalma ezzel szemben „olyan céltudatos, szervezett intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja a természet élő és élettelen értékeinek feltárása, tudományos alapokon nyugvó szakszerű fenntartása, kezelése, megőrzése” (Láng, 2002, 424, idézi Bihariné és Kanczler Gyuláné, 2019, 34).

A természet- és a környezetvédelem kapcsolata a komplementer elv szerint az egymásra való kölcsönös hatás jellemzi. A két terület egyenrangú, nem rendelhető alá egyik a másiknak (Tardy, 1994, 14). A természetvédelmi intézkedések a környezetpolitika területéhez tartoznak. A dolgozatban a környezetpolitika azon intézkedéseiről van szó, amelyek a természetvédelmi területekre és a természeti erőforrások kezelésére irányulnak.

II.2. Természeti erőforrások kezelése

A természeti erőforrások kezelése az ezen erőforrások védelmére és fenntartható felhasználására irányuló törekvések összességét jelenti (Muralikrishna és Manickam, 2017). A természeti értékek megőrzésének koncepciója régre, évszázadokra nyúlik vissza. A természethez kapcsolódóan már az 1800-as években megjelent a vadon élő állatok és a természeti erőforrások védelme. A természetvédelem területe az 1980-as években indult ugrásszerű fejlődésnek. Hambler szerint a környezet és a természeti erőforrások védelme az Egyesült Nemzetek Szervezetének Környezet és Fejlődés Világbizottsága (Brundtland-bizottság) által 1987-ben közzétett „Közös jövőnk” jelentéssel vált a politikai szintéren is meghatározó kérdéssé (Hamblér, 2004, 11). Az egyik legfontosabb természetvédelmi dokumentum, a Természetvédelmi Világstratégia is ekkoriban, 1980-ban született meg (World Conservation Strategy, 1980). A Világstratégia alapján a természeti értékek fenntartható kezelése és védelme úgy definiálható, mint a „bioszféra emberi használatának kezelése olyan módon, hogy a jelen generációja a legnagyobb fenntartható haszonhoz jusson általa, miközben a következő generációnak is megmarad az a lehetősége, hogy kielégítse jövőbeli igényeit és törekvéseit” (World Conservation Strategy, 1980).

Alexander szerint a védett területek kezelése általában azt jelenti, hogy egyes csoportokat vagy egyéneket megpróbálnak rávenni arra, hogy hagyják abba, vagy minimalizálják azt a tevékenységet, amit korábban az adott területen végeztek. Természetesen nem a teljes beszüntetés a cél, sokkal inkább a káros hatások lehető legkisebbre csökkentése (Alexander, 2013, 152). A helyzet azonban komplikáltabb annál, mint első ránézésre tűnik. A legtöbb olyan területen, amit védettnek nyilvánítanak, élnek emberek. Közülük sokan a természeti erőforrások kinyeréséből élnek, számukra lehetetlen, hogy egyik napról a másikra abbahagyják az addig folytatott tevékenységeiket. Az ilyen helyi közösségek és az állam is érdekelt félként jelenik meg a természetvédelem területén. Az általános definíció alapján „az érdekelt felek (*stakeholder*) közé tartozik minden olyan egyén, csoport vagy közösség, amely az adott területen él, vagy amelyet a területen hozott határozat vagy intézkedés valószínűleg érint; és minden olyan egyén,

csoport vagy közösség, amely valószínűleg befolyásolja a terület irányítását” (Alexander, 2013, 41).

Az érintett felek azonosítása kulcsfontosságú elem a természetvédelemben. Ide tartoznak maga az állam, az állami intézmények, a helyi önkormányzatok, a természetvédelmi csoportok, a helyi közösségek, a földtulajdonosok és a vállalatok is (Vogler, Macey és Sigouin, 2017, 5-9). Természetesen ez nem egy teljes, csupán egy általános lista, amely a konkrét természetvédelmi intézkedések esetében változhat, egyes érdekelt felek megjelenhetnek, mások eltűnhetnek.

A több szereplő jelenléte és az érdekek ütközése miatt a természetvédelem és a természetvédelmi területek irányítása egy többdimenziós feladat (Hovik és Hongslo, 2017, 709). Ez azt is jelenti, hogy nem korlátozódik egy adott határon belülré a kérdés. A természetvédelem kapcsán felmerülő problémák – mint az összes környezeti probléma – nem állnak meg az önkormányzatok, országok, földrészek határain. Hovik és Hongslo korábbi kutatásaikra (2010) és Olsson (2007) munkájára hivatkozva állítják azt a természetvédelem kezeléséről, hogy a felelősség megosztásakor különös figyelmet kell fordítani a biodiverzitási célokra és a helyi közösségek igényeire is (Hovik és Hongslo, 2017, 710).

A sok szereplő és a különböző érdekek jelenlétének ütközése, valamint ezek összehangolása kihívást jelent. Emellett a másik felmerülő kihívás a védelem és a használat között húzódik meg. Az állami intézkedések a természet védelme mentén alakulnak ki, a helyi közösségek pedig sok esetben ezeket (a már védett) erőforrásokat használják fel. A két oldal között nehéz megtalálni az egyensúlyt. Zachrisson szerint a centralizált döntéshozatal azért kritizálható, mert nem veszi figyelembe a helyi közösségek igényeit és tovább növeli a konfliktus mértékét. A teljes mértékben a helyi közösségekre bízott természetvédelem szintén nem eredményes, ilyenkor az emberi tevékenységek gyakran prioritást élveznek a természetvédelemmel szemben (Zachrisson, 2009, 11).

A természeti erőforrások kezelésében tehát sok csoport érdekelt, melyek együttműködésére van szükség ahhoz, hogy ez valóban teljesülni tudjon. Sok esetben azonban konfliktus alakul ki a szereplők között

II.3. Konfliktus

Mivel a dolgozat későbbi részeiben a természetvédelem területén felmerülő konfliktusokról van szó, fontosnak tartom meghatározni, hogy a dolgozatban pontosan mit értek konfliktus alatt.

A konfliktusnak rendkívül sok megjelenési formája van. O'Reilly szerint a konfliktusok két fő kategóriája az egzisztenciális és a materiális értékek mentén kialakuló konfliktusok. Az egzisztenciális értékek olyan filozófiai gondolatokra és társadalmilag meghatározott összetevőkre alapulnak, amelyek arra vonatkoznak, hogy a résztvevő felek hogyan érzékelik magát a konfliktust. Ez központi szerepet játszik a konfliktus kitörésében, intenzitásában és hosszában. A materiális értékek közé alapvetően olyan eszközök tartoznak, amelyek sokkal inkább kézzelfoghatók, mint az egzisztenciális kategóriában bemutatottak. Ezek magukba foglalják az előbbieken összefoglalt természeti erőforrásokat is (O'Reilly, 2019, 59-60).

A szakdolgozatban a természeti erőforrások kezelése és irányítása során kialakuló konfliktusokról van szó. Ezek a konfliktusok gyakran a természetvédelem és az erőforrások felhasználása mentén alakulnak ki, tehát első ránézésre úgy tűnik, hogy tisztán gazdasági és materiális okok vezérlik létrejöttüket. A természetvédelmi konfliktusok nagy része azonban olyan társadalmi kérdésekre vezethető vissza, mint az egyenlőtlenség, a nem megfelelő reprezentáltság vagy a szegénység (Baynham-Herd, Redpath, Bunnefeld, Molony és Keane, 2018, 180). Ezáltal a materiális és az egzisztenciális értékek is megjelennek a természetvédelem területén létező konfliktusokban. A harmadik fejezetben, a szakirodalmi áttekintés során bővebben bemutatom a konfliktuskezelés és a természetvédelem irodalmát, kiemelve az érdekelt feleket, valamint azokat a vitás kérdéseket és helyzeteket, amelyek mentén a konfliktusok kialakulnak.

II.4. Decentralizáció

A dolgozat következő, fontos fogalma a decentralizáció. A decentralizáció fogalma a XIX. században a centralizált kormányzás ellentétéként jelent meg. Már ekkor sokan foglalkoztak a centralizáció és a decentralizáció kérdésével (Tocqueville, 1835/1840; Proudhon, 1863; Block, 1863, hivatkozik rá: Leroux, 2012). E tudósok abban megegyeznek, hogy mind támogatták a decentralizáció ötletét, arra a gondolatra alapozva, hogy a decentralizáció ösztönzi a sokféleséget és az együttműködést. Tocqueville a decentralizációt a francia forradalom idején fogalmazta meg, az ő leírása alapján inkább az egyéni szabadság és az abszolutista állam ellenképeként jelent meg (Democracy in America, 1835/1840).

A decentralizáció mai értelmében azt jelenti, hogy a döntéshozatal bizonyos mértékig elmozdul a központi kormányzatnál alsóbb szintű kormányzati vagy attól független szereplők felé, miközben a döntéshozatallal járó felelősség is átruházásra kerül (Center for International Earth Science Information Network (CIESIN), Columbia University). A decentralizáció a két véglet, a teljes centralizáció és a központi irányítás megszüntetése között helyezkedik el, mint „a nemzeti, regionális és helyi döntéshozatali központok közötti együttműködési rendszer” (CIESIN).

Az alapfogalmak definiálása után a szakirodalmi áttekintést a decentralizáció típusaival kezdem. Egy általános áttekintés után a decentralizáció környezeti dimenziójában alkotott vélemények és különböző nézetek bemutatásával folytatom, majd a környezetpolitika és a természetvédelem intézkedéseit is hozzákapcsolva indoklom azt, hogy a decentralizáció egyre inkább elfogadott eszköz a természetvédelemben, amely hatásos lehet. Ezután kiemelem a konfliktuskezelés lehetőségeit és fontos elemeit, összekapcsolva a decentralizáció és a természetvédelmi célok elérésének irodalmában megjelenő különböző megközelítésekkel. Mindezt azzal a szándékkal teszem, hogy megmutassam a kapcsolatot a decentralizáció, a természet és annak védelme, valamint a konfliktusok és ezek kezelése között.

III. Szakirodalmi áttekintés

III.1. A decentralizáció irodalma

A decentralizáció jelenségével foglalkozó szakirodalmak egyik legfontosabb állítása az, hogy a decentralizáció segítségével csökken az egyenlőtlenség azáltal, hogy a helyi szereplőket bevonják a döntéshozatalba. A kutatók szerint ezáltal – legalábbis elméletben – a költségek és a haszon eloszlása ilyen módon ideális mértékű lesz (Larson és Soto, 2008, 217).

A decentralizációnak több fajtája van. A fő típusok a politikai, a fiskális és az adminisztratív decentralizáció. Az elmúlt évtizedekben a környezeti decentralizáció is egyre inkább egy olyan területként jelenik meg, amely a fő típusok jellemzőit kombinálja (Wu, Li, Hao, Ren és Zhang, 2020, 4). A politikai decentralizáció fő tárgya a legitimitás átadása, a fiskális decentralizáció általában a pénzügyi erőforrások átruházásával jár, míg az adminisztratív decentralizáció fő jellemzője a felelősség átruházása. A típusok nem önmagukban állnak, sok esetben a különböző kombinációjuk jelenik meg a decentralizált rendszerekben (Mewes, 2011, 59).

A politikai decentralizáció legfőbb jellemzője az állampolgári részvétel növelésére irányuló szándék, közvetlenül vagy választott képviselők által. A politika decentralizációjával kapcsolatban a leggyakrabban hangoztatott elmélet az, hogy a nagyobb részvétellel hozott döntések jobban képviselik a társadalom egészének álláspontját. Lehetséges előnyei közé tartozik az állampolgárok informáltságának növekedése, a részvételi demokrácia erősítése és a közérdeket képviselő csoportok létrejötte (Mewes, 2011, 61). A politikai decentralizáció gyakran jár alkotmánymódosítással vagy demokratikus átalakítással.

A decentralizáció következő típusa a fiskális decentralizáció, amely a pénzügyi felelősség átruházását és az erőforrások újraelosztását foglalja magában. Fajtái közé tartozik az önfinanszírozás, a közös finanszírozás, a helyi bevételek növelése közvetlen és közvetett díjak által, a kormányközi transzferek és a hitelfelvétel (The Center for International Earth Science Information Network,

CIESIN). Work szerint a fiskális decentralizáció a legátfogóbb fajtája a decentralizációnak, mert ez a költségvetési politikák területéhez tartozik (Work, 2002, 6). A fiskális decentralizáció területe emiatt széleskörűen kutatott (Goel, Mazhar, Nelson és Ram, 2017, 174).

Az adminisztratív vagy közigazgatási decentralizáció célja, hogy bizonyos megállapodások mentén újra elossza a hatalmat, az ezzel járó felelősséget és a pénzügyi forrásokat a különböző szintű helyi hatóságok és a központi kormány között. Esetenként magában foglalja a döntéshozatali jogkör átruházását, ez azonban nem kritériuma az adminisztratív decentralizációnak (Mewes, 2011, 59). Három fő típusa a dekoncentráció, a delegáció és a devolúció. A dekoncentráció az adminisztratív decentralizáció legenyhébb formája, amikor a döntéshozatali, pénzügyi és vezetőségi feladatokat a kormányzat alsóbb szintjei között osztják fel. Ez jelentheti a felelősség és a kapacitások átruházását a központtól a regionális egységek felé a központ felügyelete alatt. A delegáció során a központi kormányzat az előbb említett hatáskörök valamelyikét kvázi-autonóm egységek vagy szervezetek felelősségi körébe rendeli, amelyek független döntéseket hozhatnak, de a kormány felé elszámoltathatók (Work, 2002, 6). A devolúciót általában az jellemzi, hogy a független önkormányzatok saját tagokat választhatnak és a központtól független hatáskörrel rendelkeznek a saját, meghatározott területükön belül (Mewes, 2011, 65). A legtöbb politikai decentralizáció alapját az adminisztratív decentralizáció adja (CIESIN).

A továbbiakban a környezet tekintetében történő decentralizáció és a természetvédelem témájában íródott művek legfontosabb állításait tekintem át annak érdekében, hogy bemutassam a terület fejlődésének főbb motívumait.

III.1.1. A környezeti decentralizáció

A természeti erőforrások kezelésének decentralizációja az 1990-es években kezdett elterjedni (Oosterveer és Van Vliet, 2010, 285), és jelen pillanatban a világ szinte minden országában fellelhető a természeti erőforrások kezelésének decentralizált rendszere (UNDP, 2006, 11). A környezeti decentralizáció a

politikai, az adminisztratív és a fiskális decentralizáció jellemzőit bármilyen kombinációban ötvözheti a hibrid formák megjelenése alapján (Mewes, 2011, 65-66).

Azok, akik a természeti erőforrások kezelésének decentralizálását támogatják, arra az általános gondolatra támaszkodnak, miszerint a decentralizáció következtében lehetővé válik az erőforrások méltányos elosztása. Oosterveer és Van Vliet szerint ez a nézet amellet áll ki, hogy ha a természeti erőforrások és az adminisztratív eszközök egy része helyi tulajdonban van, az hasznosabb és hatékonyabb, mint a hagyományos, centralizált környezetpolitikai intézkedések kizárólagos jelenléte (2010, 286). A UNDP 2006-ban kiadott jelentése a természeti erőforrások decentralizációjáról (UNDP, Decentralized Governance of Natural Resources, 2006) arra a következtetésre jutott az általa említett országok (Bolívia, Etiópia, India, Kína, Kazahsztán, Mali és Szenegál) vizsgálata során, hogy azok esetében, amelyek a decentralizációt nemzeti stratégiaként alkalmazták, a folyamat eredményes volt. Ez azt mutatja, hogy a környezeti decentralizáció sokkal hasznosabb eszköz akkor, ha a nemzeti politikában és az intézmények átalakításában valósul meg, mintha csupán az általános természetvédelmi törekvések hozadékaként jelenik meg (UNDP, 2006, xi).

A UNDP is nagy jelentőséget tulajdonít a decentralizáció következő (lehetséges) előnyeinek: a szervezet szerint a decentralizáció hozzájárul ahhoz, hogy a természeti erőforrások a helyi közösségek kezében legyenek, ezzel elősegítve azok fenntartható használatát, a helyiek és az őslakosok tudásának hasznosítását, a források egyenlő és méltányos elosztása révén fejleszti az adott területet, megnöveli az átláthatóságot és növeli az állammal kapcsolatos bizalom mértékét (UNDP, 2006, 45). A környezetvédők szerint pedig a decentralizáció a fenntartható fejlődés elérésének egyik hatékony módja (Wekwete, 2005, 6), hiszen a természeti erőforrások fenntartható kezelése az egyik lehetséges megközelítés annak érdekében, hogy a hosszútávú társadalmi és természetvédelmi célok teljesíthetők legyenek (Hay-Edie, Bulus és Bikaba, 2013, 143). Ezeknek a gyakorlati megvalósulása rengeteg módon történhet.

Egyes kutatók szerint a helyi közösségek szerepének túl nagy jelentőséget tulajdonító nézetek nem veszik figyelembe az említett közösségek sokféleségét. Larson és Soto 2008-as tanulmányukban felhívják a figyelmet arra a tendenciára, miszerint a decentralizációról szóló írások hajlamosak általános érvényüként elfogadni a nézetet, hogy a decentralizált intézkedések mindig szükségszerűen jobbak, mint a központi döntéshozatal (Larson és Soto, 2008, 228). Akik a közösségeknek túl nagy szerepet tulajdonítanak, gyakran nem tudják megmagyarázni a decentralizáció valós eredményeit. Fontos annak felismerése, hogy a decentralizáció modellje és a valódi körülmények között lehetnek olyan különbségek, amelyek hatására a végső megvalósítás eltér a modelltől. Téves az a feltételezés, hogy egy közösség működhet „fekete dobozként”. Ez azt jelentené, hogy a közösség homogén entitás, miközben a valóságban ettől eltérő és összetettebb helyzetek és közösségek léteznek (Blaikie 2006, idézi Oosterveer és Van Vliet, 2010, 286).

A decentralizáció, különösen a környezeti decentralizáció irodalmában megjelenő kritikák legtöbbször azt állítják, hogy a decentralizáció kívánatos, de hasznossága sok esetben megkérdőjelezhető. Suzuki 2005-ös munkájában arra a következtetésre jutott három esettanulmány elemzésével, hogy a bevezetett reformok elégtelensége és sürgetése, a helyi hatalmi vákuum és a helyi érdekcsoportok túlzott bevonása és nagyfokú befolyása hátráltathatja a decentralizációt (Suzuki, 2005, 35).

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) is fontosnak tartja kiemelni, hogy „a decentralizáció nem csodaszer” (Cistulli, FAO, 2002). Mégis, az előbb említett fenntartásokat figyelembe véve, az empirikus adatokra alapozott kutatási eredmények az esetek nagy százalékában azt mutatják, hogy a decentralizáció általánosan nagyobb arányban sikeres, mint sikertelen (UNDP, 2006; Oosterveer és Van Vliet, 2010; Kiwango, Komakech, Tarimo és Martz, 2015).

Mások azzal érvelnek, hogy a decentralizáció általánosan akkor működik, ha teljesülnek bizonyos előfeltételek. Ahogy már említettem, a UNDP a

demokratikus berendezkedést egy ilyen előfeltételnek tekinti. Demokrácia hiányában nem jöhet létre valódi decentralizáció (UNDP, 2006, 12). Emellett a decentralizáció előmozdítja a demokratizációt, valamint a fenntartható fejlődést is (Larson és Soto, 2008, 217; Oosterveer és Van Vliet, 2010, 285). A demokratikus rezsimek és a decentralizáció központjában ugyanazok az elemek állnak: fontos a helyi közösségek felhatalmazása, az életkörülmények javítása, az erőforrások méltányos felhasználása, a döntéshozatalban való részvétel, az átláthatóság és az elszámoltathatóság. A decentralizáció elősegíti a közös érdekek meghatározását azáltal, hogy közelebb hozza a kormányt az állampolgárokhoz (UNDP, 2006; Larson és Ribot, 2004). Larson és Soto alapján elmondható, hogy a természeti erőforrások decentralizált kormányzása is összefügg a demokrácia fogalmával, a helyi érdekek és jogok tiszteletben tartásának gondolatával, valamint az erőforrások kezelésének közösségi mivoltával. Ők mellett érvelnek, hogy a decentralizáció olyan fogalomná vált, mint a fenntartható fejlődés, amelyet sokféle kontextusban használnak, attól függően alakítják, hogy mi az elérni kívánt hatás (Larson és Soto, 2008, 214). Ezzel az a probléma, hogy a decentralizáció is sokféleképpen jelenik meg, és nagyon nehéz különbséget tenni az összes megjelenési forma között. Általánosan azonban a tudományterület azokat a decentralizáció-definíciókat használja, amelyek értelmében a decentralizáció a hatalom átszervezése oly módon, hogy a szubszidiaritás elve teljesüljön a központi, regionális és helyi szintek között (Work, 2002, 5). A demokratikus decentralizáció fontos szempontja a hatékonyság és az átláthatóság, amelyeket az egyesülés és a véleménynyilvánítás szabadsága teremt meg. A decentralizáció működését biztosító egyéb feltételek közé tartozik a kormány elkötelezettsége és támogatása, a civil társadalom jelenléte. A decentralizációt hátráltathatja, ha a képviselet kialakítása nem megfelelő, és nem jön létre társadalmi-kulturális konszenzus. A társadalmi-kulturális konszenzus azért fontos, mert néhány kultúrában egyes csoportok döntéshozatalban és szolgáltatásokban való részvétele korlátozott. Ez megakadályozza a valódi és egyenlő képviseletet. Ez főleg a fejlődő országokra jellemző, ahol a nőket és egyes esetekben más marginalizált csoportokat teljes mértékben kizárják a részvételből (UNDP, 2006, 12-15).

A környezeti decentralizáció területén írt tanulmányok és kutatások legtöbbször a fejlődő országokra fókuszál (Wekwete, 2005; Kazuya, 2005; Mugabi, 2005; UNDP, 2006; Oosterveer és Van Vliet, 2010; Olum, 2014; Kiwango, Komakech, Tarimo, és Martz, 2015). Ezek a tanulmányok az előbb említettekkel egyetértésben mind azt állítják, hogy a környezeti politikák decentralizációja egy olyan növekvő trend a világ országai között, amely lehetőséget nyújt a helyi közösségek és intézmények számára abban, hogy a természeti erőforrásokat a saját igényeiknek megfelelően tudják használni. A decentralizáció, a konfliktuskezelés és a természetvédelem metszetében felmerülő kérdések azonban az európai, úgynevezett 'fejlett' országokban is felmerülnek.

A környezeti decentralizáció a fejlett országokban főleg az Európai Unió keretein belül jelenik meg a szakirodalomban (I. Lago-Peñas, S. Lago-Peñas és Martínez-Vázquez, 2011; Stoa, 2014; Hedemann-Robinson, 2017). Az Európai Unió keretein belül a decentralizációt bizonyos fokig a szubszidiaritás elve képviseli. A szubszidiaritás elvének értelmében az Unió nem avatkozhat bele a szabályzásba bizonyos meghatározott hatáskörökben, ha ott a tagállami, regionális vagy helyi szabályzás hatékonyabban működhet. Emellett feljogosítja az Uniót, hogy azokban az esetekben, amikor a tagállam nem tudja megfelelően megvalósítani a célkitűzést, gyakorolja a hatáskörét (Európai Unióról szóló szerződés, 5. cikk, 3. bekezdés, 2007). Európa legtöbb országában, a természetvédelem területén – a nemzetközi tendenciához hasonlóan – egyre gyakrabban jelenik meg a decentralizáció (Hongslo, Hovik, Zachrisson és Lundberg, 2016, 1001).

Tehát valóban az egész világon megfigyelhető egy olyan tendencia, amely egyre inkább a decentralizált irányítás felé mutat, a természetvédelem területén is (UNDP, 2006). Ezen a területen kevés olyan tanulmány született, amely a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a környezeti és természetvédelmi célok teljesítésének közvetlen kapcsolatát együttesen vizsgálja. Igaz, hogy vannak olyan tanulmányok, amelyek a természetvédelem és a decentralizáció kapcsolatát vizsgálják, az ezek mentén létrejövő konfliktusok sokukban csak közvetett módon, például csupán a különböző érdekek szemléltetésével vagy

természetvédelmi modellek bemutatásával jelenik meg (Dobers, 1997; Garcia-Valiñas, 2005; Hongslo, Hovik, Zachrisson és Lundberg, 2016). A dolgozatban a vizsgálatom ezért a három terület, a természeti erőforrások használata, az ezzel kapcsolatban felmerülő konfliktusok és a hosszútávú természetvédelmi célok közötti összefüggésekre terjed ki.

Tehát a szakdolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a fejlett országokban hogyan alakul a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a környezetpolitika hosszútávú természetvédelmi céljainak teljesítésének kapcsolata. Ehhez a már említett Norvégia példáját fogom felhasználni, a norvég helyi igazgatótanácsokra alapuló esettanulmányokat. Norvégia nem tagja az Európai Uniónak, éppen ezért érdekes az ország vizsgálata. Az ország nem tagja olyan megállapodásoknak, amelyek az Európai Unió tagállamainak előírják bizonyos szempontokat, amelyek mentén a természetvédelem kialakítandó. Így amellett, hogy az Európai Unióval együttműködve a határokon túlnyúló természetvédelemben is aktívan részt vehet Norvégia, lehetősége nyílik arra is, hogy minél inkább a sajátos, egyedi igényei mellett alakítsa ki a természetvédelmi területek decentralizációját (Norwegian Environment Agency, 2015). Ahogy említettem, Norvégiában megjelenik a természetvédelem, mind állami, mind szervezeti szinten, emellett a konfliktusok és az érdekelt szereplők sokasága is jellemző. A norvégoknak tradicionálisan mindig is sokat jelentett a vidék, amely számukra, mint érték jelenik meg (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006).

A továbbiakban bemutatom a természetvédelem területén létrejövő konfliktusokat, valamint ezek csökkentésének módjait, majd a későbbiekben a természetvédelmi célok elérésének lehetőségeit és a decentralizáció kapcsolatát is áttekintem.

III.2. Konfliktuskezelés a természetvédelemben és a decentralizáció mint lehetőség

A természetvédelem területén a konfliktusok a különböző érdekek és hozzáállások, valamint a természeti erőforrások használata és védelme mentén

alakulnak ki. Ezek a nemzeti, regionális és helyi hatóságok, a helyi közösségek és a természetvédelmi civil szervezetek között jönnek létre (Gormus, 2016, 39).

Az egyik fontos érintett oldal tehát az állam és a központi kormány. Az állami fókuszot főleg nemzeti és nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségek határozzák meg. Az egyik legfontosabb természetvédelmi dokumentum az ENSZ Környezetvédelmi Programja által kidolgozott Biológiai Sokféleségről szóló Egyezmény. Az Egyezmény egy jogilag kötelező érvényű nemzetközi szerződés, amely alapján az aláíró országoknak nemzeti stratégiákat kell kidolgozniuk a biológiai sokféleség megőrzésére. Az Egyezménynek 195 ország és az Európai Unió tagja (Convention on Biological Diversity, 1992). Emellett a Természetvédelmi Világstratégia, amelyet az ENSZ Környezetvédelmi Programja, a WWF (Természetvédelmi Világalap) és a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) egy olyan közös alapot biztosít a természetvédelemben, amelynek fő céljai az ökológiai folyamatok fenntartása, a biodiverzitás megőrzése és a fenntarthatóság biztosítása (Természetvédelmi Világstratégia, World Conservation Strategy, 1980). Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok között is fontos szerepet kap a természet védelme (ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok, 2015). Ezek iránymutatásokat nyújtanak az országok számára, melyek alapján a környezetpolitikai intézkedések általában magukba foglalnak környezetvédelmi célokat (a kibocsátás, a szennyezés, a klímaváltozáshatásainak csökkentése) és természetvédelmi célokat is (fenntartható erdőgazdálkodás, a biodiverzitás fenntartása, a fajok sokféleségének megőrzése).

A természetvédelmi csoportoknak sokféle különböző célja lehet, melyek az adott szervezet és terület sajátos jellemzőitől függhetnek. Ezek a szervezetek többnyire a természet és a biológiai sokféleség megőrzésével foglalkoznak (Falkner, 2016, 270). Ezek a célok egyeznek az ENSZ Világstratégiában és a Biológiai Sokféleségről szóló Egyezményben megfogalmazott legfőbb célkitűzésekkel, amelyek mellett sok állam is elkötelezett. Berny és Rootes szerint ezek a szervezetek vagy csoportok néha kritikusak az állammal szemben, és több, valamint szélesebb körű intézkedéseket szorgalmaznak a természetvédelem terén. Emellett az is elmondható, hogy a természet és a környezet védelméért

harcoló csoportok egyre befolyásosabbá válnak bizonyos helyeken. Képesek a kormányokra és a politikai pártokra hatni, a nemzeti, regionális és helyi környezetpolitikai vállalások végrehajtásában is segítenek (Berny és Rootes, 2018, 957).

A regionális és helyi hatóságok általános felelősséggel rendelkeznek, ezért a legtöbb esetben a természetvédelemtől eltérő szempontokat is figyelembe vesznek, mint például a regionális és helyi gazdasági érdekek, néhányuknak politikai indítékai vannak (az egyének újraválasztása esetén). Ezek egyidejű képviselete nagyon nehéz, mert – amint már említettem – a közösségek és az egyének nagyon különböző véleményekkel és érdekekkel rendelkezhetnek bizonyos kérdésekben (Larson és Soto, 2008; Oosterveer és Van Vliet, 2010).

A helyi közösségek és csoportok helyzete ennél még sokkal bonyolultabb. Fontos megemlíteni, hogy a helyi közösségek esetében amellet, hogy hagyományos életmódjuk a természetvédelemhez kötődik, a megélhetésük biztosításának érdekében sokan a természeti erőforrások kitermelésére hagyatkoznak (Gormus, 2016, 41).

A természetvédelmi konfliktuskezeléssel kapcsolatban íródott szakirodalmak mind amellet érvelnek, hogy nem a konfliktusok teljes felszámolása a cél, hanem azok minimalizálása (Suzuki, 2005, 6-7). Habár ezek a konfliktusok néhány esetben költségesek lehetnek, akadályozhatják a gazdasági fejlődést és az erőforrások fenntartható kezelését (Redpath és társai, 2013, 100), Suzuki L. David Brown 1983-as munkájára hivatkozva azt állítja, hogy a konfliktusok teljes kiküszöbölése nem kívánatos, mivel azok a változás fontos mozgatórugói lehetnek (Suzuki, 2005, 6). A természetvédelmi konfliktusok esetén a megoldás általában nem lehet olyan mértékű, hogy a konfliktus teljes egészében megszűnik (Putnam és Wondolleck, 2003, 37). A dolgozatban ezért a konfliktuskezelés alatt a konfliktusok csökkentését értem.

A konfliktuskezelésnek több formája van: ezek a versengés, az alkalmazkodás, a kompromisszum és az együttműködés. A versengés és az alkalmazkodás olyan eredményeket szül, amelyek során az egyik fél mindenképpen veszít, vagyis az

érdekei nem kerülnek képviseletre. A kompromisszum során minden fél enged a saját álláspontjából, egy köztes eredmény elérésének érdekében. Ennek során azonban a hosszútávú célok elérése kérdésessé válhat azáltal, hogy minden fél kénytelen feladni valamit. Az együttműködés a legideálisabb opció, amely során minden fél elérheti céljait, miközben magas szintű bizalom alakul ki közöttük. Ezáltal az együttműködés elősegítheti a mélyebb konfliktusok hosszútávú kezelését is (Sudhakar, 2015, 216-220, 227).

A decentralizáció, ahogy korábban említettem, elősegíti az együttműködést (Tocqueville, 1835/1840; CIESIN), sőt, az együttműködés bizonyos szintje a sikeres decentralizáció előfeltétele (UNDP, 2006). A továbbiakban tehát a konfliktuskezelés legideálisabb módját, az együttműködést vizsgálom. A decentralizáció konfliktuskezelésben betöltött szerepe arra a gondolatra vezethető vissza, hogy a felek közvetlen módon való kapcsolatba lépése növeli a közöttük lévő bizalmat. Az, hogy a kialakított fórumokon keresztül párbeszédbe léphetnek a felek, elősegíti az egész konfliktuskezelési folyamatot. A párbeszéd során kerülnek felszínre azok az érdekek, amelyek az egyes felek számára alapvető jelentőséggel bírnak. A kommunikáció emellett egy tanulási folyamat is, amely során mindkét félnek lehetősége van a másik nézőpontját megismerni, és újradefiniálni a saját álláspontját (Hampson, Crocker és Aall, 2007, 40). A konfliktuskezelés során tehát fontos a kooperáció, a közös értékek és érdekek bizonyos fokú jelenléte, a különböző érdekek közötti egyensúly megteremtése, valamint az, hogy legyen mindezeknek egy olyan kerete, amely lehetőséget biztosít a tárgyalások számára és az információk közös megosztására (Blumberg, Kent, Hare és Davies, 2012; Gray, 2013).

A konfliktuskezelési folyamatok hatékonyságának mérése meglehetősen nehéz. Kutatások azt mutatják, hogy akkor sikeres a folyamat, ha az érdekelt felek mindegyike elfogadja a döntéseket (Redpath és társai, 2013, 106). Ezek mellett a konfliktus enyhülésének jó indikátora az, ha csökken a polarizáltság, közös célok jelennek meg, ha a szereplők egyetértenek abban, hogy a konfliktust milyen keretek között lehet megoldani, és ha bármilyen mértékben pozitív véleménnyel rendelkeznek a többi érdekelt félről (Putnam és Wondolleck, 2003). Keil és

Anderson szerint a decentralizáció „az egyik legdemokratikusabb válasz, amelyet egy kormány alkalmazhat a [...] feszültségek kezelésére” (Keil és Anderson, 2018, 5).

A konfliktusok kezelése és a decentralizáció eszköze tehát több ponton is összekapcsolódik, a decentralizáció egyre inkább fontos konfliktuskezelési lehetőségként jelenik meg a természetvédelem területén is. A következőkben a hosszútávú természetvédelmi célok és a decentralizáció általi konfliktuskezelés kapcsolatát elemzem.

III.3. A decentralizáció és a hosszútávú természetvédelmi célok

Ahogy a környezeti decentralizációnál bemutattam, a természetvédelmi célok elérése és a decentralizált irányítás irodalmában kétféle nézet jelenik meg. Habár a decentralizáció az általános nézet szerint elősegíti a környezetpolitika kialakítását, és ezzel a természet védelmét, a tényleges hatásai meglehetősen változatosak lehetnek (Larson, 2004; Larson és Ribot, 2004; UNDP, 2006; Mao, 2018, 28472). A teljes mértékben negatív példák többnyire olyan környezetben jelennek meg, ahol a decentralizáció sikerességének előfeltételei – a demokrácia, az elszámoltathatóság, a kormány elkötelezettsége és támogatása, a civil társadalom jelenléte – nem valósulnak meg (UNDP, 2006). Ahol a decentralizáció nem demokratikus keretek között történik, a folyamat káros lehet a helyi közösségek és a természet számára is (Larson, 2004). A folyamatot tovább akadályozza a decentralizált irányításról szóló nyilvános információk és az elszámoltathatóság hiánya, valamint az a tendencia, hogy ezeken a területeken inkább a rövidtávú gazdasági haszonra, nem pedig a hosszútávú fenntarthatóságra koncentrálnak (Resosudarmo, 2004, 128-129). Néhány kutató szerint a decentralizált hatóságok nem képesek olyan összetett irányítási funkciókat betölteni, amelyek a természetvédelemben szükségesek (Clairs, 2006, 12).

A pozitív példák esetében – a fejlődő országokban – a decentralizáció demokratizálódással járt együtt. Ahogy a környezeti decentralizáció általános

leírásakor bemutattam, a környezeti decentralizáció sokkal hasznosabb, ha nemzeti stratégiaként alkalmazzák és az intézmények átalakításában valósul meg (UNDP, 2006, xi). Ha megfelelő módon alakítják ki a decentralizált irányítást, az hozzájárulhat a természetvédelmi célok eléréséhez. Azonban nehéz meghatározni, hogy mi pontosan a megfelelő mód, hiszen minden ország különböző, előfordulhatnak olyan intézkedések, amik egyes területeken működnek, máshol pedig kevésbé (UNDP, 2006).

Kutatások azt mutatják, hogy a biológiai sokféleség fenntartásának érdekében a helyi hatóságokat fel kell hatalmazni a döntések meghozatalára és végrehajtására (Clairs, 2006, 12). A hosszútávú célok elérésében fontos az együttműködés, a közös vélemények megjelenése, a bizalom növekedése, az ezeket biztosító keret létrejötte. Ha a természetvédelemmel kapcsolatos konfliktusok csökkentése kompromisszumok kialakítása révén történik, akkor előfordulhat, hogy a hosszútávú célok sérülnek, hiszen a kompromisszumok megkövetelik egyes érdekek feladását (Sudhakar, 2015, 225). A decentralizáció veszélye is abban rejlik, hogy a konfliktuskezelés során előfordulhat a természetvédelmi érdekek háttérbe helyezése. A dolgozatban ezért főleg az együttműködéssel foglalkozom – hiszen az együttműködést elősegítheti a decentralizált irányítás. Feltevésem szerint tehát a megfelelő irányítási mód kialakítása az együttműködésen alapul, ez ahhoz járul hozzá, hogy valóban megjelenjenek a természetvédelem érdekei a decentralizált döntéshozatal során. Nem állítom azt, hogy a decentralizáció gyorsítja ezen célok elérését, hiszen rengeteg érdeket és véleményt kell együttesen megjeleníteni, amely során egyik érdek sem kerülhet tartósan előtérbe. A hipotézisem arra vonatkozik, hogy a decentralizáció képes arra, hogy elősegítse a konfliktusok csökkentését a természetvédelem területén. Ennek következményeként pedig az a feltevés, hogy ha a konfliktuskezelés valóban ideális módon történik, akkor a hosszútávú természetvédelem céljai sem sérülnek.

A dolgozat további részeiben a norvég decentralizált igazgatótanácsok bemutatását és vizsgálatát végzem el. Ehhez először szemléltetem azt, hogy Norvégiában a decentralizáció előfeltételei már eleve adóttak, amelyek hatással

vannak a természetvédelem és a konfliktuskezelés dimenzióira is. Konfliktusok azonban ezek ellenére is lehetnek. A lehetséges konfliktusokat és ezek kialakulását is bemutatom a továbbiakban.

IV. A sikeres decentralizáció előfeltételei Norvégiában és a lehetséges konfliktusok

IV.1. Demokrácia

A korábban említettek alapján a demokrácia a decentralizáció sikeres működésének fontos előfeltétele. Norvégia a 2019-es, Economist Intelligence Unit által összeállított demokrácia-index első helyén található (Economist Intelligence Unit White Paper, 2019, 10). A demokrácia állapotát mérő indexet 2006 óta készíti az Economist Intelligence Unit (EIU) azzal a céllal, hogy rangsorolja az egyes államokat. A lista 167 országot tartalmaz, megkülönböztet demokráciákat, hibrid rezsimeket és autoriter rendszereket (Economist Intelligence Unit White Paper, 2019, 3, 53). Sokan a szabadságot tekintik a demokrácia fő feltételének, azonban ez csupán szükséges, de nem elégséges kritérium. Az index azon alapszik, hogy a szabadság mérése mellett vannak más nélkülözhetetlen összetevői a demokráciának. Az értékeléshez felhasznált öt kategória a kormány működésének demokratikus volta, a pluralizmus és a választási folyamat (szabad, egyenlő és általános választások, valódi ellenzék léte), a politikai részvétel, az állampolgárok elkötelezettsége a demokrácia mellett és bizalom a működésében, valamint a polgári szabadságjogok tiszteletben tartása (Economist Intelligence Unit White Paper, 2019, 51). Az Economist Intelligence Unit demokrácia-indexe abban különbözik más értékelésektől, hogy a szakértői vélemények mellett közvéleménykutatásokat is felhasznál, ami a civil társadalom fontosságát hangsúlyozza. Norvégiában a polgári szabadságjogok egyszerre állnak állami védelem alatt, valamint az állami és nem állami szereplők visszaélésétől is védve vannak (Sustainable Governance Indicators, Norway, Quality of Democracy, 2018). Ezek alapján Norvégiáról elmondható, hogy decentralizáció és a demokrácia kapcsolatának szempontjából, valamint a

szabadságjogok és az egyéni autonómia területén is jól teljesít az ország. Ezzel a decentralizáció egyik fontos feltétele teljesül.

A decentralizációs intézkedések sikerességéhez azonban nem elég a demokrácia jelenléte és működése. Az állam, a kormány és a társadalom részéről is hajlandóságot kell mutatni ahhoz, hogy a decentralizált irányítás gyakorlatban is működni tudjon. A következő fontos feltétel a kormány elkötelezettsége, támogatása. A kormány iránti bizalom is hozzájárul ennek kialakulásához.

IV.2. A kormány elkötelezettsége, támogatása és támogatottsága

A norvég társadalomra és általában a skandináv országokra jellemző a társadalom és az állam szoros kapcsolata (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006, 2-3). Az első fontos összetevője ennek a sajátosságnak az, hogy a norvég társadalom tagjairól általánosságban elmondható, hogy megbíznak az államban és az állami intézményekben (SGI, Norway Report, 2016, 3). Az államba fektetett bizalom azért fontos, mert ezen alapul a politikai rendszer stabilitása, és ez legitimálja azt. Az egyének szempontjából azért fontos az intézményekbe vetett bizalom, mert ezáltal a kormány hosszabb távú intézkedéseket tud hozni, és a társadalom tagjai – ha bíznak abban, hogy az állami intézkedések az ő érdekeikben történnek – könnyebben adnak fel néhány „azonnali előnyt” (OECD, Government at a Glance 2013, 21-23). Norvégiában ugyan minimálisan csökkenő tendenciát mutat a kormányba vetett bizalom, de még mindig magasabb, mint a legtöbb európai országban (Listhaug, 2005, 844-846).

Az állam és a társadalom közeli kapcsolata hatással van az érdekek megfogalmazására és kommunikálására is. Dryzek azt állítja, hogy a célok sokkal kevésbé explicit módon való megfogalmazása miatt alakul ki az, hogy hiába vesznek részt a környezet- és természetvédelmi csoportok tagjai a norvég törvényhozásban, valódi változásokat nem tudnak elérni. Az erre alapozott nézet szerint ez a közelség készteti arra a norvég civil szervezeteket, hogy kevésbé legyenek kritikusak az állammal szemben, és ezáltal csak „marginális hatást” gyakorolnak a környezetpolitika alakulására (Dryzek és társai, 2003, 23). A másik

oldal szerint viszont az állam és a társadalom közeli kapcsolata inkább a két oldal közeledését vonja maga után, és ezáltal a környezet és a természet érdekeit képviselő szervezetek a céljaiknak megfelelően hatni tudnak a döntéshozatalra, a kormány pedig így nagyobb legitimitással működhet (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006).

E két nézet mindegyikében lehet igazság. Tagadhatatlan, hogy a norvég környezetpolitika jelenlegi állapota azért tudott kialakulni, mert az előbb említett szervezetek is részt vesznek a döntéshozatalban, és az állammal többnyire jó kapcsolatot ápolnak. A kevésbé kritikus megfogalmazás ugyan hozzájárulhat a kevésbé hatékony érdekérvényesítéshez, mindazonáltal hibás lenne azt a következtetést levonni, hogy az állam irányítja a civil szervezeteket azáltal, hogy a saját érdekeit és akaratát erőszakolja rájuk. Azonban fontos kiemelni, hogy a környezeti civil szervezetek azért nem fogalmaznak meg rendkívül éles kritikákat az állammal szemben, mert – az általánosan elterjedt gyakorlattal ellentétben – nem alternatívát kínálnak az állam helyett, hanem együtt dolgoznak a legoptimálisabb helyzet elérésének érdekében (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006, 21, 151-152).

Ezek alapján láthatóvá válik egy olyan tulajdonság, ami rendkívül kedvező alapot biztosít a decentralizációnak: ez a norvég politikai kultúra sajátos volta, amiben az állam és a különböző, lokális szervezetek nem versengenek, hanem együttműködnek. Ezek a szervezetek és az állam ideológiailag is közel állnak egymáshoz, főleg az állami nyitottság és a képviseleti demokrácia hosszúra nyúló hagyományai miatt (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006, 21, 152-153).

IV.3. A civil társadalom és a helyi közösségek kapcsolata

A decentralizáció szempontjából azért fontos a civil társadalom jelenléte, mert a civil társadalom alapot biztosít a decentralizáció végrehajtásához. Ez hozzájárul a helyi érdekek megjelenéséhez is (Bertucci, Nencini és Cecchetti, 2005, v).

Ehhez kapcsolódóan Norvégia másik sajátossága a helyi közösségek iránti elkötelezettség (Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006, 103-122). Ez a

jelenség a norvég lakosság és a környezet különleges kapcsolatát írja le. Általánosan elmondható, hogy a norvégok többségének tradicionálisan mindig is sokat jelentett a környezetük és a vidék. Ennek történelmi háttere a középkorra vezethető vissza. Európa más országaiban a központ és a periféria közötti kapcsolatot hagyományosan a hierarchia egyértelmű jelenléte jellemzi: a periférián elhelyezkedő területeket kevésbé modernnek, inkább primitívnek tartják. Ezzel szemben Norvégiában a periféria a hagyományos norvég értékek jelképeként jelenik meg. A helyi közösségek iránti elkötelezettség a mai felfogásban főleg ideológiai jellemző, miközben „szoros strukturális befolyással” is rendelkezik (Strømsnes, Selle és Grendstad, 2009, 104, 392).

Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne tanulmányukban azt állítják, hogy „azoknak az embereknek, akiknek a megélhetésük a természettől függ, nem kell bizonyítaniuk [azt, hogy jogosan használják a természet erőforrásait, akkor sem], ha az érdekeik ütköznek a természetvédelmi érdekekkel” (2006, 120). Azonban ez nem azt jelenti, hogy a norvég társadalom szemében elfogadott és igazolt a természet teljes kihasználása. Az a kettősség, amit a helyi közösségekkel való kapcsolat során a természeti erőforrások felhasználása és a természet iránti elkötelezettség jellemez, olyan konfliktusokat teremt a norvég társadalmon belül és a kormányzás különböző szintjei között is, amelyek lehetővé teszik a konfliktuskezelés és a természetvédelem vizsgálatát.

A norvég sajátosságok – a társadalom és az állam rendkívüli közelsége, valamint a civil társadalom és a helyi közösségek szoros kapcsolata – ugyan fontosak a decentralizáció szempontjából, de nem szükséges az ilyen nagymértékű jelenlétük ahhoz, hogy a decentralizált intézkedések működjenek, csupán elősegítik azt. A decentralizálásra irányuló intézkedések minden országban fellelhetők, és sok esetben sikeresen működnek, ott is, ahol az előbb felsorolt feltételek nem ilyen intenzitással találhatóak meg (Mookherjee és Bardhan, 2006). Az intézkedések lényege az, hogy a helyi igényeknek megfelelően alakítsák ki őket (Zhang, 2012, 62). A demokrácia jelenléte, az állam és a társadalom közeli kapcsolata és a helyi közösségek iránti elkötelezettség, amellet, hogy általánosan hozzájárul a decentralizáció működéséhez, alapot biztosított ahhoz, hogy

egyrészt kialakuljon az igény a természet védelmével kapcsolatos konfliktusok kezelésére, másrészt létrejöjjenek a norvég igazgatótanácsok. Ezen előfeltételek jelenléte biztosít alapot annak, hogy a decentralizáció konfliktuskezelő funkcióját és a természetvédelmi célokkal való kapcsolatát vizsgálni lehessen. A továbbiakban bemutatom a norvég természetvédelem általános jellemzőit és az igazgatótanácsi reformot, valamint a tanácsok felépítését.

V. A norvég természetvédelem és az igazgatótanácsok

V.1. A norvég természetvédelem legfontosabb dokumentumai

Norvégia számos fontos természetvédelmi dokumentum részese, ez már a decentralizált reformok előtt is így volt. A Norvégia által aláírt nemzetközi természetvédelmi dokumentumok közé tartozik a Washingtoni Egyezmény (Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről, 1973). Ez egy olyan nemzetközi megállapodás, amelyben az aláíró államok célja annak elérése, hogy a vadon élő állatok és növények nemzetközi kereskedelme ne veszélyeztesse a fajok túlélését (Természetvédelmi Világszövetség, IUCN, 1973). Ezenkívül az ország tagja a Berni Egyezménynek (Egyezmény az európai vadon élő állatok és a természetes élőhelyek védelméről). Norvégia 1979-ben írta alá az Egyezményt, amely 1986 óta hatályos. Ennek értelmében az aláíró felek vállalják, hogy megfelelő intézkedéseket tesznek a vadon élő növények és állatok védelméért, valamint terjesztik az ezzel kapcsolatos általános információkat is (Council of Europe, 1979).

Norvégia ezenkívül tagja a Biológiai Sokféleség Egyezményének, amelyet 1992-ben írt alá, és 1993-ban ratifikált. Az egyezmény általános céljai a következők: a biológiai sokféleség megőrzése, az erőforrások fenntartható használata, a megfelelő hozzáférés és az ebből származó előnyök megosztása, mindezek az erőforrásokkal kapcsolatos jogok figyelembevételével (UN, 1992). Ebben a 2020-as időszakra vonatkozóan megjelenik a biodiverzitás csökkenéséhez vezető okok kezelése, az erőforrásokból származó előnyök további elosztása, valamint a helyi részvételen alapuló végrehajtás (UN, 2010).

Ezek az egyezmények hatással vannak a nemzeti politikákra. A nemzetközi egyezmények előtt Norvégia természetvédelmi politikájára a centralizált irányítás volt jellemző. Az első természetvédelmi törvényt 1910-ben fogadták el, amelyet először 1954-ben, majd 1970-ben váltott fel új törvény (Norvég Környezetvédelmi Ügynökség). Az 1970-es Természetvédelmi Törvény részletezi a norvég természetvédelmi politika céljait és általános rendelkezéseit. Az olyan általános célok, mint a természetes környezet (a növény- és állatvilág) védelme, az itt történő építkezésekre vonatkozó szabályok és a természet sokszínűségének megőrzése mellett már itt megjelent, hogy a korai tervezési szakaszokban informálni kell az adott védelmi intézkedésekről az ott különös érdekekkel rendelkezőket, és biztosítani kell a velük való együttműködést (Természetvédelmi Törvény, 1970, 4). Ehhez hasonló gondolatok megjelentek más országok természetvédelmi törvényeiben is, mintegy általános útmutatásként. A tendencia azt mutatja, hogy a hetvenes évektől indult el az a fajta változás, amely a természetvédelemben való helyi részvételt és közös erőforráskezelést támogatja. Az érdekelt felek bevonásának gondolata a kilencvenes évek vége felé kezdett el szélesebb körben elterjedni, és a kétezres években vált igazán elterjedtté (Alexander, 2013, 41-42). Az általános jellemző azonban a reformok előtt az volt, hogy bár felismerték, hogy egyes szereplőknek érdekeik fűződnek bizonyos területekhez, nekik csupán korlátozott idejük és lehetőségük volt észrevételeik megvitatására, és nem képviseltették magukat a döntéshozatali folyamatban. Ebben a rendszerben a természetvédelmi érdekek előnyt élveztek a helyi közösségek érdekeivel szemben. A legfontosabb alapgondolat az volt, hogy a természetes környezetet és az erőforrásokat megvédjék a kizsákmányolástól (Hovik és Edvardsen, 2006, 363).

A norvég nemzeti természetvédelmi intézkedések fő dokumentuma a 2009-es Természeti Sokféleségről szóló Törvény (Nature Diversity Act). A törvény célja a biodiverzitás és az ökológiai folyamatok védelme úgy, hogy közben tiszteletben tartja azt, hogy a természet alapját képezi sok emberi tevékenységnek, a helyi kultúrának, a jelenre és a jövőre nézve egyaránt (Norvég Természetvédelmi Minisztérium, Ministry of the Environment, 2009). A törvény tehát nem csupán

a természet védelmét, de a helyi közösségek és érdekcsoportok tevékenységeit is kiemeli.

Norvégia hosszútávú természetvédelmi céljai közül a legfontosabb az, hogy a védett területeken támogatják a biodiverzitás megőrzését és a hosszútávú természetvédelmi irányítással kapcsolatos megközelítést. Ennek értelmében Norvégia legfrissebb nemzeti biodiverzitási cselekvési tervében megjelenik az, hogy az ország elkötelezett a további védett területek létrehozása, a hatékonyabb és egyértelműbb célmeghatározások, a természet védelme mellett. A célok közé tartozik a döntéshozatali mechanizmusok fejlesztése is, annak érdekében, hogy azok továbbra is hosszútávú védelmet nyújtsanak a természet számára. Norvégia ebben a dokumentumban is kifejezi elkötelezettségét a biodiverzitással kapcsolatos ismeretek terjesztése, a helyi közösségek képviselői és a szakértői ismeretek fontosságának növelése mellett is (Norwegian Ministry of Climate and Environment, Meld. St. 14, 2016, 65). Ez egy jó indikátora annak, hogy a kormány a természetvédelem mellett elkötelezett a helyi közösségekkel való együttműködés mellett is, ami a korábban említettek alapján szerepet játszik a konfliktusok csökkentésében.

V.2. A norvég decentralizált igazgatótanácsi reformok létrejötte

A norvég kormány a Természeti Sokféleségről szóló Törvény elfogadása után egy 2009-es reformtervezet alapján 2010-től kezdődően megreformálta a védett területek, nemzeti parkok, természetvédelmi területek irányítását. A reform során olyan igazgatótanácsokat hoztak létre, amelyek jelentős döntéshozatali hatáskörrel rendelkeznek. A természetvédelem területén ezzel a centralizált politikai döntések helyett a helyi és közösségi alapú döntéshozatal és ellenőrzés vált hangsúlyossá (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 2). A norvég igazgatótanácsok esetében többek között a döntéshozatal és a pénzügyi felelősség is a tanács feladatkörei közé kerül a központi kormány felelőssége alól. Az igazgatótanácsok esetében is megjelenik a decentralizáció különböző típusainak kombinációja (Hovik és Hongslo, 2017, 712).

A 2010-es decentralizált reformokkal kapcsolatban a fő feltevés az, hogy ezek hozzájárulnak a konfliktusok csökkenéséhez, miközben a hosszútávú természetvédelmi célok sem sérülnek. Ennek bizonyítására további kutatásokat használok fel, amelyek az érdekelt felek viszonyait és attitűdjeit vizsgálják. Célom, hogy ezekre támaszkodva egy általános konklúziót vonjak le a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a természetvédelem kapcsolatát illetően.

V.3. Az igazgatótanácsok felépítése

A 2010-es igazgatótanács reformok célja tehát a helyi érdekek képviselete és a természetvédelmi előírások tiszteletben tartása, valamint a helyi és tudományos ismeretek együttes figyelembevétele a tanács döntéshozatal során (Hovik és Hongslo, 2017, 711).

Az igazgatótanácsok összetételének meghatározása azért fontos, mert rendkívül sok érdekelt fél jelenik meg, akikre mind hatással lehetnek a tanács döntései. Ha nem elég körültekintően építik fel ezeket a tanácsokat, a konfliktusok még tovább mélyülhetnek. A konfliktuskezelés szakirodalmában megjelentek alapján azért szükséges az érdekelt felek azonosítása, mert őket érinti a területen hozott intézkedések nagy része (Alexander, 2013, 41), emellett közöttük alakulnak ki a természetvédelemmel kapcsolatos konfliktusok is (Gormus, 2016, 39).

A norvég esetben az érdekelt felek listája hasonló, mint a természetvédelmi konfliktusok általános szereplőinél bemutatottak: az állam és a kormányzat, a természetvédő civil szervezetek, a helyi közösségek és a regionális és helyi hatóságok (III.2. fejezet). Emellett egyéb olyan érdekelt szereplők is megjelennek, mint a természetvédelmi területen földdel rendelkező földtulajdonosok, a közigazgatásban résztvevők, állattartók, a turizmusban érdekeltek, valamint azok, akik kulturális kötődéssel rendelkeznek az adott terület iránt (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 10). A norvég állam és kormányzat érdekelt a nemzetközi egyezményekben és nemzeti törvényekben megfogalmazott természetvédelmi célok teljesítésében. A természetvédő csoportok szintén a természetvédelmi vállalások támogatói. A helyi lakosok, a

Norvégiában élő számi kisebbség, a földtulajdonosok és a turisztikai ügynökségek érdekei általában a természeti erőforrások használásával kapcsolatosak (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 203; Fedreheim és Blanco, 2017, 761-762). További érdekelt félként jelennek meg az önkormányzatok és azok képviselői. A norvég önkormányzatok széles körű felelősséggel rendelkeznek, többek között a mezőgazdasági erőforrások és a földek használata, az erdőgazdálkodás és a természetvédelem területén (Hovik és Hongslo, 2017, 712).

Ezeket figyelembe véve a norvég igazgatótanácsok az előbbi érdekelt felek részvételével alakultak meg. A tanácsok az érintett önkormányzatok polgármestereiből, vagy azok helyetteseiből, az érintett megyék választott politikusáiból, és ahol releváns, a számi parlamentet képviselő tagokból állnak. A többi érdekelt fél képviseletére hozták létre az úgynevezett tanácsadó csoportot, amely kötelező jelleggel működik. Ennek háttérében az a gondolat áll, hogy az érdekelt felek tanácsadó csoportja elősegíti a helyi érdekek képviseletét, miközben a helyi ismereteket is hasznosítja (Hongslo, Hovik, Zachrisson és Lundberg, 2016, 1004). Az igazgatótanácsok tagjait az érintett önkormányzatok és megyei parlamentek jelölik, ezután hivatalosan a Környezetvédelmi Minisztérium nevezi ki őket. Az igazgatótanácsok és tagjaik több érdekelt fél felé is elszámoltathatók: sok igazgatótanácsosi tag helyi politikus, így elszámoltathatók a helyi közösség előtt; emellett a tanács tagjait a Környezetvédelmi Minisztérium nevezi ki, így elszámoltathatóvá válnak az állam előtt is (Hovik és Hongslo, 2017, 709, 711). Továbbá fontos az az átláthatóságot lehetővé tevő rendszer, miszerint az igazgatótanácsok döntéseit regisztrálni kell, valamint a tanácsok feladata az ezen döntésekkel kapcsolatos tájékoztatás is (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 217).

A norvég reform újdonsága az, hogy minden természetvédelmi területen kineveznek egy-egy védett terület kezeléséért felelős személyt. Mivel őket a megyei kormányzók nevezik ki, a védett területek kezeléséért felelős személyek általában rendelkeznek korábbi tapasztalatokkal a természetvédelmi területek kezelésében. Ez olyan releváns természetvédelmi eszköztárat biztosít számukra,

amelyek hozzájárulnak a hosszútávú természetvédelmi célok eléréséhez és azok megfelelő képviseléséhez. Emellett a helyi közösségekhez is kapcsolatok fűzik őket, mert irodáik az érintett területeken találhatóak, ami lehetőséget biztosít arra, hogy napi kapcsolatban álljanak a helyiekkel (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 214, 216-217). Ez lehetőséget ad arra, hogy jobban átlássák az érdekek összességét.

A következőkben megvizsgálom a norvég decentralizált igazgatótanácsokat annak érdekében, hogy megválaszoljam a következő kérdéseket: képesek-e az igazgatótanácsok a természetvédelem területén létező konfliktusok csökkentésére; és a tanácsok működése és döntéshozatala összeegyeztethető-e a hosszú távú természetvédelmi célokkal. Ezután a konfliktuskezelés, a hosszútávú természetvédelmi célok és a decentralizáció kapcsolatával tágabb és általánosabb összefüggésében is foglalkozom.

VI. Az igazgatótanácsok konfliktuskezelő hatásának értékelése

A IV. fejezetben leírtak alapján Norvégiában adottak annak feltételei, hogy a decentralizáció általánosan sikeres legyen. Emellett az V. fejezet alapján elmondható, hogy az igazgatótanácsok ezen előfeltételek következtében tudtak megalakulni. Annak érdekében, hogy a norvég igazgatótanácsok konfliktuskezelő hatásait értékeljem, kiemelten Sigrid Engen, Per Fauchald és Vera Hausner 2019-es kutatására, valamint Sissel Hovik és Eirin Hongslo 2017-es tanulmányára és további szakirodalmak állításaira támaszkodom. Engen, Fauchald és Hausner az érdekelt felek körében végezték kutatásukat, kérdőívek segítségével. Ezek a kérdőívek a védett területeket irányítóknak vetett bizalom mértékével, a természetvédelemmel kapcsolatos általános nézetekkel és attitűdökkel, az érdekelt felek prioritásaival, a természetvédelmet leginkább veszélyeztető fenyegetésekkel, valamint a védett területek romlásához való hozzáállással foglalkoznak (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 8). A kérdőívek alapján feltérképezett válaszok fontosak, mert általuk az összes fő szereplő megjeleníthető. Hovik és Hongslo pedig felmérések, interjúk és nyilvántartási

adatok segítségével végezték kutatásukat. A kutatás alanyai a következők voltak: az igazgatótanácsok tagjai, a védett területek vezetői, valamint az érdekelt felek további csoportjai. Ezáltal az ő tanulmányuk is megjeleníti a legfontosabb szereplőket és érdekeket (Hovik és Hongslo, 2017, 713-714).

A szakdolgozatban azáltal, hogy összekapcsolom a két kutatás eredményeit az általam korábban felvázolt konfliktusok súlyosságának csökkentésével kapcsolatos elméleti kerettel, feltárom a norvég igazgatótanácsok konfliktuskezelő szerepét.

VI.1. A norvég igazgatótanácsok konfliktuskezelő képessége

A konfliktuskezelés egyik legfontosabb tényezője az érdekelt felek azonosítása. Ahogyan erre a norvég igazgatótanácsok felépítésének bemutatásakor rámutattam, a tanácsokban az érdekelt felek csoportjai közé a következők tartoznak: az állam és a kormányzat, a természetvédő civil szervezetek, a helyi közösségek, a földtulajdonosok és állattartók, a közigazgatásban résztvevő regionális és helyi hatóságok, a turizmusban érdekeltek, és azok, akik kulturális örökségük révén kapcsolódnak a területhez (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 10). Mivel ezek a csoportok többé-kevésbé képviseltetik magukat a helyi igazgatótanácsokban, úgy tűnik, hogy ez a kritérium teljesül.

Egy másik kérdés, amely ezzel kapcsolatban felmerül, az, hogy valóban teljesül-e a tényleges reprezentáció. Ennek meghatározásához fontos felmérni, hogy ezek a csoportok bíznak-e abban, hogy az igazgatótanácsok és tagjaik képesek érdekeik megfelelő képviselésére (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 9). A bizalom nem csupán a megfelelő képviselés, hanem a konfliktuskezelés szempontjából is fontos. A decentralizáció és a konfliktuskezelés irodalmában is széles körben támogatott az a nézet, hogy a résztvevők egymás felé irányuló bizalma nagyban hozzájárul a decentralizáció sikeréhez és a konfliktusok csökkentéséhez (UNDP, 2006; Gray, 2013). Ha az érdekcsoportok tagjai bizalommal fordulnak az igazgatótanácsok és a védett területeket vezető személyek felé, az a konfliktusok csökkenését jelzi. Az igazgatótanácsokba, az

érdekeltek felek tanácsadó csoportjaiba és a védett területek vezetőibe vetett bizalom tekintetében Engen, Fauchald és Hausner kutatása arról számolt be, hogy a bizalom szintje főként „nagyon magas” vagy „magas” kategóriákban található. A megyei kormányzókba és a Környezetvédelmi Minisztériumba vetett bizalom alacsonyabb, mint az előbb említett három esetben. Azonban a kormányzókbal és a Minisztériummal kapcsolatban pozitív az, hogy a vélemények kevésbé polarizáltak, mint a 2010-es reformok előtt. A résztvevők közül sokan azt állították, hogy irántuk való bizalom sem nagyon magas, sem nagyon alacsony (2019, 13-14). Ez azt jelzi, hogy nincsen erős véleményük e kettővel kapcsolatban. Mindeközben bíznak a tanácsban, azok tagjaiban, a tanácsadó csoportokban és a védett területek vezetőiben, és ezáltal abban is, hogy az érdekeiket megfelelően képviselik. Ez a bizalom elősegíti az együttműködést és a konfliktuskezelést. Az igazgatótanácsok ezáltal közös kereteket biztosítanak a konfliktuskezelés számára. A megfelelő keretkről való megegyezés további alapot nyújthat a felek közötti konszenzus eléréséhez és a konfliktuskezelés előmozdításához (Putnam és Wondolleck, 2003).

Amint már korábban említettem, a természetvédelem területén az egyik fő konfliktus a helyi közösségek és a természetvédelmi csoportok között alakul ki (Gormus, 2016, 39). Engen, Fauchald és Hausner tanulmánya azt mutatja, hogy a helyi közösségek és a természetvédelmi csoportok képviselőinek válasza ugyanaz volt, amikor a védelemre vonatkozó legnagyobb fenyegetésekről kérdezték őket: a telepített erdők térhódítását azonosították az egyik fő fenyegetésként. Ugyan az érdekelt felek nem alkotnak homogén csoportokat és nem értenek egyet mindenben, mégis vannak olyan pontok, ahol közösen tudnak fellépni. A közös vélemény a közös értékek, aggodalmak és célok létét jelzi, ami szintén szerepet játszik a felek közötti konfliktusok kezelésében és azok lehetséges megoldásában (Blumberg, Kent, Hare és Davies, 2012, 3). Fontos, hogy állandó figyelmet kell fordítani a természetvédelem és a helyi érdekek kiegyensúlyozott képviseletére (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 17). A szakirodalmak állításaira, valamint Hovik és Hongslo adataira támaszkodva a továbbiakban azt mutatom be, hogy amennyiben az igazgatótanácsok és a tagjaik

sikeresen képviselik a természetvédelmi célokat és a helyi érdekeket is, a konfliktus csökkentése következik be.

Hovik és Hongslo arra a gondolatra építkeznek, hogy van ok azt feltételezni, hogy a norvég reformintézkedések jó eredményt érnek el a helyi és a nemzeti érdekek közelítésében (2017, 713). Ezt bizonyítja, hogy a közelebbi vizsgálat során az mutatkozik meg, hogy a tagok legtöbbször mind a helyi, mind a nemzeti érdekek rendkívül fontosak. A kutatásuk során az igazgatótanácsok tagjainak több mint háromnegyede azt vallotta, hogy a tanácsnak feladata a nemzeti szabályok, védelemre irányuló rendeletek, valamint a helyi érdekek és szempontok együttes figyelembevétele (Hovik és Hongslo, 2017, 716). A Hovik és Hongslo által készített interjúk is alátámasztják, hogy az igazgatótanácsok tagjai a természetvédelmi célkitűzéseknek és a helyi érdekeknek is igyekeznek eleget tenni. Ez azért fontos, mert a decentralizáció sikerességére nemcsak az intézményi és rendszerszintű keretek vannak hatással, hanem az egyéni attitűdök is (Oosterveer és Van Vliet, 2010, 285). Az interjúkban megjelenik, hogy a védett területek vezetőinek és az érdekcsoportok tagjainak legnagyobb része egyetért azzal a kijelentéssel, miszerint a helyi vezetés és a decentralizált igazgatótanácsok hozzájárulnak a használat és a védelem közötti egyensúly létrehozásához.

Egy másik faktor, amely hozzájárul az érdekek közötti egyensúly kialakításához, az, hogy a tanácsok elszámoltathatók az állam, a Környezetvédelmi Minisztérium, valamint a helyiek felé is. Ahogyan az igazgatótanácsok felépítésénél bemutattam, a Minisztérium iktatja be az igazgatótanács tagokat, ezáltal a tanácsok várhatóan figyelembe veszik a központi természetvédelmi célokat. Emellett azonban a tanács tagjait helyi önkormányzatok jelölik ki, akik érdekeltek a helyi vélemények képviselésében is, valamint képesek a helyi érdekek megjelenítésére is (Hovik és Hongslo, 2017, 709, 711).

Hampson, Crocker és Aall szerint a fórumok nagyon fontosak a konfliktuskezelésben. A fórumok szerepe abban mutatkozik meg, hogy növelik a felek egymás felé tanúsított bizalmát és a kooperációt (Hampson, Crocker és Aall, 2007, 40). A norvég helyi igazgatótanácsok bizonyos mértékig fórumként

működnek, mert céljuk az, hogy a tagok közötti párbeszédet ösztönözzék, ezzel csökkentve a felek között lévő konfliktusokat. A kapcsolattartási mintákat illetően az igazgatótanácsok azonban meglehetősen rendszertelenül lépnek kapcsolatba egyes érdekelt csoportokkal. Ezek a csoportok többnyire a környezetvédelmi szervezetek, az állami tisztviselők, a földtulajdonosok, valamint az ipari csoportok képviselői. Ezzel ellentétben a védett terület vezetőivel és a többi tanácstaggal való kapcsolattartás sokkal gyakoribb (Hovik és Hongslo, 2017, 715, ábra). Ez a rendszertelen és szelektált kapcsolattartás okozhatná a konfliktusok eszkalálódását, azonban ez mégsem történik meg. Ennek oka az, hogy a korábban bemutatottak alapján a tanács és tagjai a rendszeres kommunikáció nélkül is fontosnak tartják az érdekelt csoportok képviseletét (Hovik és Hongslo, 2017, 716, 724), ami a gyakorlatban is megvalósul.

Ezt a gyakorlati megvalósulást támasztja alá az, hogy habár Norvégia rendkívül elkötelezett a természetvédelem mellett (lásd V.1. fejezet), a legtöbb védett területen engedélyezett a halászat, a legeltetés és a növények gyűjtése. Norvégia meglehetősen liberális természetvédelmi szabályokkal rendelkezik, ami szintén segíti a konfliktuskezelést. Például az állattartók, valamint azon érdekelt felek, akik halászatból és vadászatból élnek, olyan „használati előjogokat” kapnak, amelyek értelmében olyan tevékenységeket folytathatnak a védett területeken, amelyek az átlagos látogatók (akiket semmilyen különleges érdek nem köt a védett területekhez) számára tiltottak (Hausner, Engen, Bludd és Yoccoz, 2017, 196-198). Tehát a konkrét szabályok és döntések is hozzájárulnak a konfliktuskezeléshez azáltal, hogy a természetvédelemre is figyelmet fordítanak – például úgy, hogy csak meghatározott személyeknek és csoportoknak engedik meg az előbb felsorolt tevékenységeket –, miközben az érdekelt felek számára kedvező döntéseket is képesek hozni.

Az igazgatótanácsok által hozott konkrét döntésekkel kapcsolatosan magánszemélyek, helyi szereplők, állami és megyei szereplők, szervezetek egyaránt nyújthatnak be panaszt. A panasz vagy a döntéssel szembeni fellebbezés folyamata a következő: először az igazgatótanács megvizsgálja, hogy az eredeti

döntés megváltoztatható-e olyan módon, hogy az kedvezzen a fellebbező személy vagy csoport számára. Ha ez a lehetőség nem áll fenn, akkor a panaszt továbbítják a Környezetvédelmi Ügynökség felé, amely meghozza a végső döntést (Engen és Hausner, 2017, 18). Az Ügynökség a norvég kormány és parlament által meghatározott területeken és módokon jár el. Fő feladatai közé tartozik a biodiverzitás fenntartásának elősegítése, a kulturális tájak védelme. Képes egyedi esetekben cselekedni, valamint tanácsot adni a helyi és regionális önkormányzatoknak. Ennek egyik fő célja az együttműködés előmozdítása (Ministry of Climate and Environment: Norwegian Environment Agency). A benyújtott panaszok alapján a legtöbben elégedettek a reformintézkedések működésével. Egyrészt nagyon kevés panaszt regisztráltak a reformok kezdete óta, másrészt a regisztrált panaszokat hatékonyan oldják meg a norvég igazgatótanácsok. Abban az esetben lehetne problémás ez a folyamat, ha a Környezetvédelmi Ügynökség nem jelenne meg a panaszok kezelése során. Így azonban arra utal a panaszok kevés száma, hogy sok esetben nincs szükség arra, hogy tovább vigyék a fellebbezési ügyeket, a tanácsok ezekben a helyzetekben is képesek a különböző érdekek közötti egyensúly megteremtésére. Emellett semmilyen egyéb adat nem utal arra, hogy a tanács szándékosan bármelyik fél érdekeit túlzottan figyelembe véve, számára kedvezőbb döntéseket hozna (Hovik és Hongslo, 2017, 716-719, 724).

Az igazgatótanácsokban, a felépítésükből adódóan, az érdekelt felek képviselete megvalósul, a szereplők közötti bizalom szintje meglehetősen magas, a tanácsok sokféle érdeket képviselnek és a tagok sikeresen megteremtik az egyensúlyt ezen érdekek között. Az érdekek együttes képviselete, a kevés benyújtott panasz, a kétirányú elszámoltathatóság, a bizalom megjelenése mind hozzájárulnak a konfliktuskezeléshez (Blumberg, Kent, Hare és Davies, 2012; Gray, 2013). Összegezve, a norvég igazgatótanácsokról elmondható, hogy a konfliktuskezelés tekintetében megfelelően működnek, az elméleti keret és a fentiekben elemzett két kutatás adatai alapján. Ennek hosszútávú fenntartásához fontos az érdekelt felek közötti párbeszéd még nagyobb fokú ösztönzése, a helyi, regionális és

nemzeti szintű politikák minél magasabb szintű összehangolása (Hovik és Hongslo, 2017, 720).

A továbbiakban azt vizsgálom, hogy a decentralizált igazgatótanácsok és a konfliktuskezelő képességük hogyan befolyásolja a hosszútávú természetvédelmi célok elérhetőségét. Amint az előbbiekben bemutattam, az igazgatótanácsok képesek többféle érdek együttes képviselésére, ami arra utalhat, hogy a hosszútávú természetvédelmi célok képviselésében is sikeresek lehetnek.

VI.2. A norvég igazgatótanácsok és a hosszútávú természetvédelmi célok elérése

A hosszútávú természetvédelmi célok terén először is fontos meghatározni, hogy pontosan mik is egy adott ország természetvédelmi céljai. Ezek után lehet ezen célok elérését vizsgálni. Norvégia hosszútávú természetvédelmi céljai közé a biodiverzitás fenntartása, a kijelölt fajok védelme és a Természeti Sokféleségről szóló Törvény alapján meghatározott területek védelme tartozik (Norwegian Ministry of Climate and Environment, Meld. St. 14, 2016, 58). Emellett Norvégia sok nemzetközi természetvédelmi egyezménynek tagja, amelyek nagyban befolyásolták a hazai természetvédelmi törvények megalkotását is. Ezen dokumentumok alapján is látszik, hogy az ország elkötelezett a biodiverzitás megőrzése, a természetvédelem, a fenntartható fejlődés mellett is (Természetvédelmi Törvény, 1970; Washingtoni Egyezmény, 1973; Berni Egyezmény, 1979; Biológiai Sokféleség Egyezménye, 1992; Természeti Sokféleségről szóló Törvény, 2009). A legfontosabb természetvédelmi dokumentumokban többnyire egyszerre jelenik meg a védelem és az erőforrások fenntartható használata (lásd V.1. fejezet).

Norvégiában, a IV. fejezetben bemutatottak alapján, teljesülnek a decentralizáció azon általános előfeltételei, amelyek hozzájárulnak a sikeres működéshez (a demokrácia, a kormány elkötelezettsége és támogatása, a civil társadalom jelenléte). A szakirodalomra támaszkodva a decentralizáció során azonban fennáll annak a veszélye, hogy a természetvédelem érdekeit elhanyagolják a döntéshozók. A norvég példán keresztül célozom annak alátámasztására, hogy a

hosszútávú természetvédelmi célok elérésének vizsgálata terén sok olyan faktor megjelenik, amelyek a konfliktuskezelés során is releváns elemek. Ezenkívül vannak egyéb olyan mechanizmusok is, amelyek hozzájárulnak a hosszútávú természetvédelem célkitűzéseire gyakorolt negatív következmények elkerüléséhez.

Az első fontos tényező, amely hozzájárul a természetvédelmi célok képviseléséhez, a professzionális vezetőség létrejötte. Ennek teljesülése az igazgatótanácsi reform azon újdonságából fakad, miszerint a természeti értékek megőrzésében és védelmében fontos szerepet kapnak a védett területek vezetői. Ők a legtöbb esetben már rendelkeznek korábbi tapasztalattal a természetvédelmi területek irányításában, emiatt képesek ezen feladatok megfelelő ellátására és a természetvédelemhez kapcsolódó érdekek megjelenítésére (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 216). Emellett az ő feladatuk a tanács irányítási politikáinak végrehajtása és napi szintű érvényesítése (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 214), amely a decentralizáció és a hosszútávú természetvédelmi célok irodalma alapján újfent hozzájárul ezen célok eléréséhez (lásd III.3. fejezet, Clairs, 2006, 12).

Az érdekek valódi, kiegyensúlyozott képviselése a konfliktuskezelés mellett a természetvédelmi célok és eredmények szempontjából is alapvető fontossággal bír. Mivel az igazgatótanácsok és tagjaik ezen a téren optimálisan látják el feladataikat (lásd VI.1. fejezet, 1. ábra), a természet védelmének megfelelő képviselésére is képesek. A tanácsok egyéni esetekben is hozhatnak döntéseket, amelyek során szintén képesek a különböző vélemények mérlegelésére és a közöttük lévő egyensúly megteremtésére. Ehhez kapcsolódik a benyújtott panaszok alacsony száma is, hiszen ez az érdekelt felek valódi elégedettségét méri (Hovik és Hongslo, 2017, 718-719). A kevés benyújtott panasz a konfliktusok csökkenése mellett arra is utal, hogy a természetvédelmi szervezetek és egyéb olyan csoportok, amelyek a természet védelmében érdekeltek, elégedettek az igazgatótanácsok döntéseivel és intézkedéseivel (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 217). A norvég civil szervezetek nem gyakran nyújtanak be olyan mértékű panaszt az állam vagy egyéb döntéshozó szervek felé, amelyekből bírósági ügy

keletkezne (lásd IV.2. fejezet, Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006). Ennek oka lehet az, hogy ezen szervezeteknek nincs elegendő erőforrásuk ahhoz, hogy minden esetben panaszt nyújtsanak be vagy fellebbezzenek a döntések ellen. Azonban a civil szervezetekről általánosságban elmondható, hogy gyakran élnek adminisztratív panasztételi eljárásokkal (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 217). Hovik és Hongslo kutatása alapján az igazgatótanácsokkal szembeni, már rendezett panaszok csupán 10%-a érkezett természetvédő szervezettől, 25%-a pedig azon megyei kormányzók részéről, akik szintén érdekeltek a természetvédelemben állami kapcsolataik miatt. Mindez arra enged következtetni, hogy a természet védelmében érdekelt felek elégedettek az igazgatótanácsok működésével (2017, 719).

Emellett fontos az átláthatóság biztosítása. Ehhez járul hozzá, hogy az igazgatótanácsok döntéseit nyilván kell tartani, valamint a tanácsok feladata az ezen döntésekkel kapcsolatos tájékoztatás is. Ezek a mechanizmusok megkönnyíthetik a hosszútávú természetvédelmi célok képviselését azáltal, hogy az ebben érdekelt felek bármikor felléphetnek, ha egyes tanácsi döntések gátolnák ezen célok elérését. Ezek betartására a Természeti Sokféleségről szóló Törvény és a Környezeti Információkról szóló Törvény köti az igazgatótanácsokat (Fauchald és Gulbrandsen, 2012, 212, 217).

A konkrét igazgatótanácsi döntésekben is megjelenik a természet védelmének fontossága. Ilyen döntés többek között az, hogy a védett területeken nem engedélyezett olyan tevékenység, amely „csökkenti a terület természetvédelmi értékét” vagy hátráltatja a természetvédelmet (Fauchald, 2016, 404). Ugyan az igazgatótanácsok kivételt tehetnek, ez csak indokolt esetekben fordul elő. Erre példa a konfliktuskezelésnél említett „használati előjogok” garantálása (Hausner, Engen, Bludd és Yoccoz, 2017, 196-198). Ezek garantálásakor azonban ügyelni kell az érdekek valóban kiegyensúlyozott képviselésére.

Fontos kiemelni, hogy a hosszútávú természetvédelmi célok nem a természet érinthetetlenségét foglalják magukba. A természet védelme mellett jelentős szerepet kap az erőforrások felhasználásának minimalizálása, a szükséges

erőforrások minél fenntarthatóbb használata. Az igazgatótanácsok képesek arra, hogy a helyi igényekkel egyetértésben jelenítsék meg ezeket a célokat. Szerepük ebben az előbb említett módokon mutatkozik meg: sikeresen képviselik a természetvédelmet azáltal, hogy egyensúlyt teremtenek a helyi és nemzeti érdekek, az erőforrások használata és védelme között. A tanácsok létrehozása óta nem romlott a természetvédelem minősége és a természetvédelmi területek állapota Norvégiában, a hivatalos dokumentumokban továbbra is megjelenik a hosszútávú természetvédelmi célok melletti elkötelezettség (Norwegian Ministry of Climate and Environment, Meld. St. 14, 2016, 65). Ezek alapján megállapítható, hogy a decentralizált igazgatótanácsok által hozott döntések továbbra is harmóniában vannak a központilag kommunikált értékekkel.

Engen, Fauchald és Hausner arra az eredményre jutottak kutatásukban, hogy Norvégiában a természetvédelemben érintett egyéb érdekelt felek (földtulajdonosok, helyi közösségek, állattartók, turizmussal foglalkozók) közel harmada azon a véleményen van, hogy a védett területek degradációja elfogadható, ha azt gazdasági fejlődés követi (2019, 10-11). Azonban fontos, hogy a természetvédelem aspektusai – a természeti erőforrások feltárása, fenntartása, kezelése, megőrzése (Láng, 2002, 424) – különbözőképpen jelenhetnek meg egyes érdekcsoportok nézeteiben. Abból, hogy egyesek elfogadhatónak tartják a gazdasági fejlődés következtében a természetvédelmi területek állapotának romlását, nem következik az, hogy ezen csoportok és egyének számára nem fontos a biodiverzitás megőrzése és a fenntartható fejlődés. Számukra csupán elengedhetetlen az adott területen folytatott tevékenységek fenntartása is (Engen, Fauchald és Hausner, 2019, 16). A konfliktuskezelés kapcsán való elemzésre alapozva kimondható, hogy az igazgatótanácsok képesek arra, hogy ezeket a látszólag ütköző érdekeket egyszerre képviseljék. Ahhoz, hogy a tanácsok a jövőben is sikeresen megjelenítsék a természetvédelmi érdekeket is, elengedhetetlen, hogy ezek a helyi közösségek és egyéb szereplők még inkább érdekeltté váljanak a természetvédelemben. Emellett további területeken is lehet még fejleszteni a norvég igazgatótanácsokat: fontos a hosszútávú célok minél tisztább

megfogalmazása, a tudományos vélemények még széleskörűbb bevonása, valamint a magasfokú átláthatóság további fenntartása (Fauchald és Guldbrandsen, 2012, 219).

Mindent összevetve azonban az aggodalom, miszerint a norvég igazgatótanácsok a helyi érdekek túlzott képviselése során teljesen elhanyagolják a hosszútávú természetvédelmi célokat, meglehetősen megalapozatlannak tűnik. Fontos megjegyezni, hogy a norvég igazgatótanácsok felépítése ugyan nem tökéletes, az esettanulmány alapján azonban elmondható, hogy az együttműködésre épülő decentralizált irányítás képes arra, hogy valóban megjelenítse a természetvédelem érdekeit, a hosszútávú természetvédelmi célokat is.

VII. Konklúzió

A szakdolgozatban azt vizsgáltam, hogy a természetvédelmi konfliktusok csökkenthetők-e a decentralizáció eszközével, illetve, hogy ez milyen hatással van a hosszútávú természetvédelmi célok elérésére. A decentralizáció sikerességét ugyan sok tényező befolyásolja, azonban vannak olyan előfeltételei – a demokrácia jelenléte, a központi kormánnyal kapcsolatos bizalom, valamint a civil társadalom jelenléte és támogatása –, amelyek hozzájárulnak a kedvező eredmények eléréséhez. Norvégiában ezek teljesülnek (Listhaug, 2005; Grendstad, Selle, Strømsnes és Bortne, 2006; EIU, 2019), így a decentralizáció sikere is megalapozottnak tekinthető. Ez további alapot biztosít annak, hogy a decentralizáció konfliktusok súlyosságának csökkentésében betöltött szerepét és a hosszútávú természetvédelmi célokkal való kapcsolatát vizsgálni lehessen. A konfliktuskezelés irodalmából az együttműködés növelésével, a különböző érdekek kiegyensúlyozott képviselésével, az érdekelt felek közötti bizalom jelenségével, közös érdekek jelenlétével foglalkoztam. A szakirodalom alapján abban az esetben, ha ezen tulajdonságok és funkciók megjelennek a döntéshozatal során, a konfliktusok csökkenése várható. Ennek bizonyítására elemeztem a norvég decentralizált igazgatótanácsokat, melyek vizsgálata során belátható, hogy ha jelen vannak az előbb említettek, akkor a gyakorlatban is csökkennek a konfliktusok. Olyan kutatásokra támaszkodtam, amelyekben

megjelenik az érdekek közötti egyensúlyozás, a sok érdek együttes képviselete, az elégedettséget tükröző kevés számú panasz és az elszámoltathatóság, melyek teljesülését alátámasztják az érdekelt felekre vonatkozó interjúk és közvéleménykutatások eredményei. Ebből, valamint az igazgatótanácsok által hozott döntések sajátosságainak áttekintéséből levonható az a következtetés, hogy a norvég tanácsok decentralizált döntéshozatala képes arra, hogy csökkentse a természetvédelem területén megjelenő konfliktusokat.

A szakirodalomban megjelentek alapján a hosszútávú természetvédelmi célok elérése és az igazgatótanácsok működése közötti összefüggés ennél még sokkal árnyaltabb. A decentralizáció során fennáll annak veszélye, hogy egyes érdekek háttérbe kerülnek. A hosszútávú természetvédelmi célok elérése olyan kihívást jelent a decentralizáció során, amelyet specifikus intézkedésekkel lehet megoldani, ezen intézkedések meghatározása azonban meglehetősen nehéz feladat. A dolgozatban bemutattam, hogy abban az esetben, ha a decentralizáció megfelelően megalapozott – azaz teljesülnek az előfeltételei –, valamint a konfliktuskezelés során fontos elemek is megtalálhatóak – azaz a decentralizációnak nem csak lehetősége van a konfliktusok csökkentésére, hanem ez valóban megtörténik –, akkor a hosszútávú természetvédelmi célok teljesíthetősége sem sérül. Ebben jelentős szerepe volt olyan aspektusoknak, melyeknek elsődleges fontossága a konfliktusok csökkentésénél jelent meg: ezek az érdekek valódi képviselete, az elszámoltathatóság, a professzionális vezetők alkalmazása.

Az általam használt irodalmak a decentralizáció, a konfliktuskezelés és a hosszútávú természetvédelmi célok területét külön vizsgálták. Mivel ebben a kutatásban egyszerre vizsgáltam a decentralizáció konfliktuskezelésben és a hosszútávú természetvédelmi célok elérésében játszott szerepét, párhuzamot tudtam vonni a két terület között. Ez alapján láthatóvá vált, hogy az együttműködésre épülő konfliktuscsökkentő modell a hosszútávú természetvédelmi célok elérését nem hátráltatja. Az együttműködésen alapuló decentralizált intézmények és döntések fontos szerepet játszanak az olyan hosszútávú természetvédelmi célok elérésében, mint a biodiverzitás megőrzése,

a fenntartható fejlődés biztosítása és a védett területek valóban kiegyensúlyozott vezetése. A norvég esettanulmány is alátámasztja ezen állítást. Ezek alapján kimondható, hogy a decentralizáció konfliktuscsoökkentő modellje, amennyiben az együttműködésre épül, képes annak biztosítására, hogy a hosszútávú természetvédelmi célok a decentralizáció során is elérhetőek maradjanak.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a norvég igazgatótanácsi felépítés egy univerzális modellt biztosít. Annak vizsgálata, hogy a decentralizált konfliktuskezelés és a természetvédelmi célok elérése, valamint a dolgozatban kialakított feltételrendszerbe illesztése egyes esetekben pontosan hogyan valósítható meg, bővebb eszköztárat igényel. A dolgozat így további kutatásoknak, régió- és országspecifikus felépítések vizsgálatának biztosít alapot.

Irodalomjegyzék

- Alexander, Mike. Approaches to Conservation Management. In. *Management Planning for Nature Conservation: A Theoretical Basis & Practical Guide*. 151-169. Dordrecht: Springer Netherlands. 2013. doi.10.1007/978-94-007-5116-3_10.
- Alexander, Mike. Local Communities and Stakeholders. In. *Management Planning for Nature Conservation: A Theoretical Basis & Practical Guide*. 41-51. Dordrecht: Springer Netherlands. 2013. doi.10.1007/978-94-007-5116-3_4.
- Baynham-Herd, Zachary, Steve Redpath, Nils Bunnefeld, Thomas Molony és Aidan Keane. Conservation Conflicts: Behavioural Threats, Frames, and Intervention Recommendations. In. *Biological Conservation* 222. 180-188. 2018. doi.10.1016/j.biocon.2018.04.012.
- Berny, Nathalie és Christopher Rootes. Environmental NGOs at a Crossroads?. In. *Environmental Politics* 27. 947-972. 2018. doi.10.1080/09644016.2018.1536293.
- Bertucci, Guido, Riccardo Nencini és Enrico Cecchetti. Preface. In. *Decentralized Governance for Democracy, Peace, Development and Effective Service Delivery*. iii-vi. United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2005. <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2005%20Decentralized%20Governance%20for%20Democracy,%20Peace,%20Development%20and%20Effective%20Service%20Delivery.pdf> (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Bihariné, Dr. Krekó Ilona, Dr. Kanczler Gyuláné és Vitályos Gábor. *Természetvédelem és környezetvédelem*. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Természettudományi Tanszék. Budapest. 2019.

- http://www.eltereader.hu/media/2019/03/Termeszetvedelem_es_kor_nyezetvedelem_WEB.pdf. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Blumberg, Herbert, M. Valerie Kent, A. Paul Hare és Martin F. Davies. Cooperation, Competition, and Conflict Resolution. In. *Small Group Research*, 1-44. Springer New York. 2012. doi.10.1007/978-1-4614-0025-7_1.
- Burton, Vanessa, Darren Moseley, Calum Brown, Marc J. Metzger és Paul Bellamy. Reviewing the Evidence Base for the Effects of Woodland Expansion on Biodiversity and Ecosystem Services in the United Kingdom. In. *Forest Ecology and Management* 430. 366-379. 2018. doi.10.1016/j.foreco.2018.08.003.
- Cambridge English Dictionary. *Natural Resource*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/natural-resource>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Cistulli, Vito. Decentralization and Environmental Issues. In. *Environment in Decentralized Development – Economic and Institutional Issues*. FAO. 2002. <http://www.fao.org/3/y4256e/y4256e00.htm>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Clairs, Tim. Decentralisation and Biodiversity Management: Opportunities to Improve UNDP- GEF Projects. United Nations Development Programme. Oslo Governance Centre. The Democratic Governance Fellowship Programme. 2006. http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/oslo-governance-center/ogc-fellowship-papers/decentralisation-and-biodiversity-management/DecentralisationBiodiversity_UNDP_GEF.pdf. (Utolsó letöltés: 2020. április 17.)
- Columbia University, The Center for International Earth Science Information Network. *A History of Decentralization*. https://www.ciesin.columbia.edu/decentralization/English/General/history_fao.html. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Columbia University, The Center for International Earth Science Information Network. *Different Forms of Decentralization*. http://www.ciesin.columbia.edu/decentralization/English/General/Different_forms.html. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Council of Europe. *Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*. 1979. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680078aff>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Dobers, Peter. Strategies for Environmental Control: A Comparison Between Regulation and Centralized Control in Germany and Reforms Leading to Decentralized Control in Sweden. In. *Business Strategy and the Environment* 6. 34-45. 1997. doi.10.1002/(SICI)1099-0836(199702)6:1<34::AID-BSE85>3.0.CO;2-N.
- Dryzek, John S., David Downes, Christian Hunold, David Schlosberg és Hans-Kristian Hernes. *Green States and Social Movements*. Oxford University Press. 2003. doi.10.1093/0199249024.001.0001.

- Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2019, A Year of Democratic Setbacks and Popular Protest*. 2019. <http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy-Index-2019.pdf&mode=wp&campaignid=democracyindex2019>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Engen, Sigrid, Per Fauchald és Vera Hausner. Stakeholders' Perceptions of Protected Area Management Following a Nationwide Community-Based Conservation Reform. In. *PLOS ONE* 14. 1-23. 2019. doi.10.1371/journal.pone.0215437.
- Engen, Sigrid és Vera Hausner. Impact of Local Empowerment on Conservation Practices in a Highly Developed Country. In. *Conservation Letters* 11. 1-8 (Supporting material 9- 19). 2017. doi.10.1111/conl.12369.
- Európai Unióról szóló szerződés. 2007. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6:0007.02/DOC_1&format=PDF. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Falkner, Robert. *The Handbook of Global Climate and Environment Policy*. John Wiley & Sons. 2016.
- Falleth, Eva Irene és Sissel Hovik. Local Government and Nature Conservation in Norway: Decentralisation as a Strategy in Environmental Policy. In. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability* 14. 221-231. 2009. doi.10.1080/13549830802692849.
- FAOLEX. Norwegian Nature Conservation Act 1970. 2008. <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/nor3772E.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Fauchald, Ole Kristian. Wilderness Protection in Norway. In. *The Role of International, European and National Law*. 386-408. Cambridge University Press. 2016. doi.10.1017/CBO9781107415287.017.
- Fauchald, Ole Kristian és Lars H. Gulbrandsen. The Norwegian Reform of Protected Area Management: A Grand Experiment with Delegation of Authority?. In. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability* 17. 203-222. 2012. doi.10.1080/13549839.2012.660910.
- Fedreheim, Gunn Elin és Esther Blanco. Co-management of Protected Areas to Alleviate Conservation Conflicts: Experiences in Norway. In. *International Journal of the Commons* 11. 754-773. 2017. doi.10.18352/ijc.749.
- Garcia-Valiñas, Maria Angeles. Decentralization and Environment: An Application to Water Policies. In. *FEEM Working Paper* 31.05. University of Oviedo. 2005. doi.10.2139/ssrn.673463.
- Goel, Rajeev, Ummad Mazhar, Michael Nelson és Rati Ram. Different Forms of Decentralization and Their Impact on Government Performance: Micro-level Evidence From 113 Countries. In. *Economic Modelling* 62. 171-183. 2017. doi.10.1016/j.econmod.2016.12.010.
- Gormus, Sevgi. Conservation Conflicts in Nature Conservation: The Example of Kastamonu- Bartın Küre Mountains National Park. In. *Journal on Protected Mountain Areas Research and Management* 8. 39-43. 2016. doi.10.1553/eco.mont-8-1s39.

- Gray, Barbara. Freeze framing: The Timeless Dialogue of Intractability Surrounding Voyageurs National Park. In. *Making Sense of Intractable Environmental Conflicts: Concepts and Cases*. 91-126. Island Press, 2013.
- Grendstad, Gunnar, Per Selle, Kristin Strømsnes, és Oystein Bortne. *Unique Environmentalism: A Comparative Perspective. Nonprofit and Civil Society Studies*. Springer US. 2006. doi.10.1007/978-0-387-30525-7.
- Hamblen, Clive. *Conservation, Studies in Biology*. Cambridge, UK. Cambridge University Press. 2004. doi.10.1017/CBO9780511804281.
- Hampson, Fen Osler, Chester A. Crocker és Pamela R. Aall. Negotiation and International Conflict. In. Johan Galtung, Charles Webel (szerk.). *Handbook of Peace and Conflict Studies*. 52-67. Routledge Handbooks Online. 2007. doi.10.4324/9780203089163.
- Hausner, Vera H., Sigrid Engen, Ellen K. Bludd és Nigel G. Yoccoz. Policy Indicators for Use in Impact Evaluations of Protected Area Networks. In. *Ecological Indicators* 75. 192-202. 2017. doi.10.1016/j.ecolind.2016.12.026.
- Hay-Edie, Terence, Bilgi Bulus és Dominique Bikaba. Biodiversity Conservation and Sustainable Development. In. *The Youth Guide to Biodiversity*. 129-143. United Nations FAO. 2013. <http://www.fao.org/3/i3157e/i3157e00.htm> (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Hedemann-Robinson, Martin. Environmental Inspections and the EU: Securing an Effective Role for a Supranational Union Legal Framework. In. *Transnational Environmental Law* 6. 31-58. 2017. doi.10.1017/S2047102515000291.
- Hongslo, Eirin, Sissel Hovik, Anna Zachrisson és Aase Kristine Aasen Lundberg. Decentralization of Conservation Management in Norway and Sweden – Different Translations of an International Trend. In. *Society & Natural Resources* 29. 998- 1014. 2016. doi.10.1080/08941920.2015.1086456.
- Hovik, Sissel és Morten Edvardsen. Private – Public Partnership: An Exceptional Solution in Nature Conservation in Norway. In. *Local Environment* 11. 361-372. Routledge, 2006. doi.10.1080/13549830600785472.
- Hovik, Sissel és Eirin Hongslo. Balancing Local Interests and National Conservation Obligations in Nature Protection. The Case of Local Management Boards in Norway. In. *Journal of Environmental Planning and Management* 60. 708-724. Routledge. 2017. doi.10.1080/09640568.2016.1176556.
- International Union for Conservation of Nature. World Conservation Strategy. 1980. <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. 1973. <https://www.fws.gov/le/pdf/CITESTreaty.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 2.)

- Kaltenborn, Bjørn P., Eirin Hongslo, Vegard Gundersen és Oddgeir Andersen. Public Perceptions of Planning Objectives for Regional Level Management of Wild Reindeer in Norway. In. *Journal of Environmental Planning and Management* 58. 819–836. 2015. doi.10.1080/09640568.2014.898204.
- Kazuya, John-Mary. Decentralization: Prospects for Peace, Democracy and Development. In. *Decentralized Governance for Democracy, Peace, Development and Effective Service Delivery, United Nations Department of Economic and Social Affairs*. 8-21. 2005. <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2005%20Decentralized%20Governance%20for%20Democracy,%20Peace,%20Development%20and%20Effective%20Service%20Delivery.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Keil, Soeren és Paul Anderson. Decentralization as a Tool for Conflict Resolution. In. *Handbook of Territorial Politics*. 89-104. Edward Elgar Publishing, 2018.
- Kiwango, Wilhelm A., Hans C. Komakech, Thadeo M. C. Tarimo és Lawrence Martz. Decentralized Environmental Governance: A Reflection on Its Role in Shaping Wildlife Management Areas in Tanzania. In. *Tropical Conservation Science* 8. 1080-1097. 2015. doi.10.1177/194008291500800415.
- Lago-Peñas, Ignacio, Santiago Lago-Peñas és Jorge Martínez-Vázquez. The Political and Economic Consequences of Decentralization. In. *Environment and Planning C: Government and Policy* 29. 197-203. 2011. doi.10.1068/c2902ed.
- Larson, Anne M.. Democratic Decentralisation in the Forestry Sector: Lessons Learned from Africa, Asia and Latin America. Earthscan. London. 2004. <https://pdfs.semanticscholar.org/0eb2/e42aa64f131be0fccf9052e678c28d9030b4.pdf?ga=2.216604950.1645116619.1586091106-768383264.1585246758>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Larson, Anne M. és Jesse C. Ribot. Democratic Decentralisation Through a Natural Resource Lens. In. *The European Journal of Development Research*. 16:1. 1-25. 2004. doi.10.1080/09578810410001688707.
- Larson, Anne M. és Fernanda Soto. Decentralization of Natural Resource Governance Regimes. In. *Annual Review of Environment and Resources* 30. 213-239. 2008. doi.10.1146/annurev.energy.33.020607.095522.
- Láng, István. *Környezet- és természetvédelmi lexikon II*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 2002.
- Leroux, Robert. Maurice Block on Decentralization. In. *French Liberalism in the 19th Century: An Anthology*. Routledge. 2012.
- Listhaug, Ola. Oil Wealth Dissatisfaction and Political Trust in Norway: A Resource Curse?. In. *West European Politics* 28. 834-851. 2005. doi.10.1080/01402380500216955.
- Lundberg, Aase. Handling Legitimacy Challenges in Conservation Management: Case Studies of Collaborative Governance in Norway. Norwegian University of Life Sciences. 2017.

- Mao, Yimin. Decentralization, National Context and Environmental Policy Performance: A Fuzzy Set Qualitative Comparative Analysis. In. *Environmental Science and Pollution Research* 25. 28471-28488. 2018. doi.10.1007/s11356-018-2846-9.
- Mewes, Katharina. Decentralization: Concepts and Definitions. In. *Decentralization on the Example of the Yemeni Water Sector*. 53-75. VS Verlag für Sozialwissenschaften. 2011. doi.10.1007/978-3-531-93051-0.
- Mookherjee, Dilip és Pranab K. Bardhan. *Decentralization and Local Governance in Developing Countries: A Comparative Perspective*. Cambridge. The MIT Press. 2006.
- Mugabi, Edward. Decentralization for Good Governance: Policies, Legal Frameworks and Implementation Strategies. In. *Decentralized Governance for Democracy, Peace, Development and Effective Service Delivery, United Nations Department of Economic and Social Affairs*. 22-33. 2005. <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2005%20Decentralized%20Governance%20for%20Democracy,%20Peace,%20Development%20and%20Effective%20Service%20Delivery.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Muralikrishna, Iyyanki V. és Valli Manickam. Chapter Three – Natural Resource Management and Biodiversity Conservation. In. *Environmental Management*. 23-35. Butterworth- Heinemann. 2017. doi.10.1016/B978-0-12-811989-1.00003-8.
- Norwegian Environment Agency
<https://www.regjeringen.no/en/dep/kld/organisation/Subordinate-agencies/norwegian-environment-agency/id85642/>. (Utolsó letöltés: 2020. április 25.)
- Norwegian Environment Agency. Norway Helps Preserve European Biodiversity. 2015. <https://tema.miljodirektoratet.no/en/News1/2015/Norway-helps-preserve-European-biodiversity/>. (Utolsó letöltés: 2020. április 25.)
- Norwegian Ministry of Climate and Environment. Meld. St. 14 (2015-2016), Report to the Storting (white paper): Nature for life, Norway's national biodiversity action plan, 2016. <https://www.regjeringen.no/contentassets/902deab2906342dd823906d06ed05db2/en-gb/pdfs/stm201520160014000engpdfs.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 12.)
- Norwegian Ministry of the Environment. Nature Diversity Act. 2009. <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/nature-diversity-act/id570549/>. (Utolsó letöltés: 2020. április 2.)
- OECD. Government at a Glance 2013. OECD Publishing. 2013. doi.10.1787/gov_glance-2013-en.
- Olsson, Per, Carl Folke, Victor Galaz, Thomas Hahn és Lisen Schultz. Enhancing the Fit Through Adaptive Co-Management: Creating and Maintaining Bridging Functions for Matching Scales in the Kristianstads Vattenrike Biosphere Reserve, Sweden. In. *Ecology and Society* 12. 2007.

- <http://www.ecologyandsociety.org/vol12/iss1/art28/>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Olum, Yasin. Decentralisation in Developing Countries: Preconditions for Successful Implementation. In. *Commonwealth Journal of Local Governance* 15. 23-38. 2014. doi.10.5130/cjlg.v0i0.4061.
- Oosterveer, Peter és Bas Van Vliet. Environmental Systems and Local Actors: Decentralizing Environmental Policy in Uganda. In. *Environmental Management* 45. 284-295. 2010. doi.10.1007/s00267-009-9423-4.
- O'Reilly, Gerry. The Causes of Conflict. In. *Aligning Geopolitics, Humanitarian Action and Geography in Times of Conflict*. 59-89, Springer International Publishing. 2019. doi.10.1007/978-3-030-11398-8_4.
- Proudhon, Pierre-Joseph és Richard Vernon. *The Principle of Federation*. Toronto. 1979.
- Putnam, Linda L. és Julia M. Wondolleck. Intractability: Definitions, Dimensions, and Distinctions. In. Roy Lewicki, Barbara Gray és Michael Elliott (szerk.). *Making Sense of Intractable Environmental Conflicts: Concepts and Cases*. 35-59. 2003.
- Redpath, Steve M., Juliette Young, Anna Evely, William M. Adams, William J. Sutherland, Andrew Whitehouse, Arjun Amar, Robert A. Lambert, John D. C. Linnell, Allan Watt és R. J. Gutiérrez. Understanding and Managing Conservation Conflicts. In. *Trends in Ecology & Evolution* 28. 100-109. Elsevier Ltd. 2013. doi.10.1016/j.tree.2012.08.021.
- Resosudarmo, Ida. Closer to People and Trees: Will Decentralisation Work for the People and the Forests of Indonesia?. In. *The European Journal of Development Research* 16. 110-132. 2004. doi.10.1080/09578810410001688761.
- Risvoll, Camilla, Gunn Elin Fedreheim és Diego Galafassi. Trade-Offs in Pastoral Governance in Norway: Challenges for Biodiversity and Adaptation. In. *Pastoralism: Research, Policy and Practice* 6 (1): 4. 1-15. 2016. doi.10.1186/s13570-016-0051-3.
- Stoa, Ryan. Subsidiarity in Principle: Decentralization of Water Resources Management. In. *Utrecht Law Review* 10. 31-45. 2014. doi.10.18352/ulr.267.
- Strømsnes, Kristin, Per Selle és Gunnar Grendstad. Environmentalism Between State and Local Community: Why Greenpeace Has Failed in Norway. In. *Environmental Politics* 18. 391-407. 2009. doi.10.1080/09644010902823774.
- Sudhakar, Goparaju Purna. A Review of Conflict Management Techniques in Projects. In. *Brazilian Journal of Operations & Production Management* 12. 214-232. 2015. doi.10.14488/BJOPM.2015.v12.n2.a3.
- Sustainable Governance Indicators. Norway Quality of Democracy. 2018. [https://www.sgi-network.org/2018/Norway/Quality of Democracy](https://www.sgi-network.org/2018/Norway/Quality%20of%20Democracy). (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- Sustainable Governance Indicators. Norway Report. 2016. https://www.sgi-network.org/docs/2016/country/SGI2016_Norway.pdf (Utolsó letöltés: 2020. április 25.)

- Suzuki, Regan. The Intersection of Decentralization and Conflict in Natural Resource Management: Cases from Southeast Asia. In. *Rural Poverty and Environment Working Paper Series, Working Paper* 17. 2005. <http://www.mekonginfo.org/assets/midocs/0003432-environment-the-intersection-of-decentralization-and-conflict-in-natural-resource-management.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- Tardy, János. *Természetvédelem*. KTM Természetvédelmi Hivatal. 1994.
- Tocqueville, Alexis de, Harvey Claflin Mansfield, és Delba Winthrop. *Democracy in America*. University of Chicago Press. 2000.
- United Nations. Convention on Biological Diversity. 1992. <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- United Nations. Convention on Biological Diversity List of Parties. <https://www.cbd.int/information/parties.shtml>. (Utolsó letöltés: 2020. április 16.)
- United Nations. Convention on Biological Diversity, The Strategic Plan for Biodiversity 2011- 2020 and the Aichi Biodiversity Targets. 2010. <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 2.)
- United Nations Development Programme. Decentralized Governance of Natural Resources, Kenya. 2006. <https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Environment%20and%20Energy/sustainable%20land%20management/Decentralised%20gov.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- United Nations Sustainable Development Goals. 2015. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>. (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- Vogler, Donna, Suzanne Macey és Amanda Sigouin. Stakeholder Analysis in Environmental and Conservation Planning. In. *Lessons in Conservation* 7. 5-16. Network of Conservation Educators and Practitioners. Center for Biodiversity and Conservation. American Museum of Natural History. 2017. ncep.amnh.org/linc/ (Utolsó letöltés: 2020. április 1.)
- Wekwete, Kadmiel. Decentralization and Development: an Overview. In. *Decentralized Governance for Democracy, Peace, Development and Effective Service Delivery, United Nations Department of Economic and Social Affairs*. 4-7. 2005. <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2005%20Decentralized%20Governance%20for%20Democracy,%20Peace,%20Development%20and%20Effective%20Service%20Delivery.pdf> (Utolsó letöltés: 2020. április 6.)
- Wilson, Scott. Expansion of Native Woodlands. In. *The Native Woodlands of Scotland: Ecology, Conservation and Management*. 168-206. Edinburgh University Press. 2015.
- Work, Robertson. Overview of Decentralization Worldwide: A Stepping Stone to Improved Governance and Human Development. UNDP. New York. 2002. <http://biblioteca.unmsm.edu.pe/redlieds/Recursos/archivos/gestione>

- [stado/overview-decentralisation-worldwide-paper.pdf](#) (Utolsó letöltés: 2020. április 1.)
- Wu, Haitao, Yunwei Li, Yu Hao, Siyu Ren és Pengfei Zhang. Environmental Decentralization, Local Government Competition, and Regional Green Development: Evidence from China. In. *Science of The Total Environment* 708. 1-15. 2020. doi.10.1016/j.scitotenv.2019.135085.
- Zachrisson, Anna. Commons Protected for or from the People?: Co-Management in the Swedish Mountain Region?. 2009. <https://www.semanticscholar.org/paper/Commons-protected-for-or-from-the-people-%3A-in-the-Zachrisson/1b50826163d15189a7880fc1209718cb9abf4d53>. (Utolsó letöltés: 2020. március 26.)
- Zhang, Zhong Xiang. Effective Environmental Protection in the Context of Government Decentralization. In. *International Economics and Economic Policy* 9. 53-82. 2012. doi.10.1007/s10368-011-0178-z.